PETRI POSSINI E' SOC. IESU, DE ANNO NATALI S. FRANCISCI XAVERII...

Pierre Poussines

PETRI POSSINI
E' SOC. IESV,
DE ANNO NATALI
S. FRANCISCI XAVERII
DISSERTATIO.

TOLOSÆ,
Excudebant I. BOUDE, & Vidua I. IAC.
BOUDE, Regis, Comitiorum Linguæ
Occitanæ, Typograph. 1677.

PETRI POSSINI
è Societate Iesu;
DE ANNO NATALI S. Francisci Xaverij.
DISSERTATIO.
CAPVT I.

Hactenus vulgata de anno S. Xaverij Natali, sententia incertitudo, difficultates, & incommoda.

I. HISTORIA vitæ atque Actorum S. Francisci Xaverij quæ anno primùm superioris sæculi quarto & nonagesimo Romæ prodijt; omnibus quidem artis & diligentiæ numeris ab accuratissimo disertissi-

moque ejus Autore Horatio Turſelino abſoluta cenſetur, quoad pertingere ſummum ingenium pari conjunctum induſtriâ potuit: laborat ea tamen uno, nulli Scriptoris culpæ imputabili incommodo, quod tanti viri, cujus res geſtas memoriæ cõmendat, natalem annum ex certo authenticoque teſtimonio non ſignat. Neceſſariâ rei talis indicatione ſic Turſelinus defungi-
Lib. 1. tur. *Franciſcus Xaverius naſci-*
Cap. 1. *tur anno poſt Chriſtum natum circiter* MCCCCXCVII. Quis unquam Pater, quis Parochus, nati ſibi, aut à ſe Luſtralibus aquis tincti Pueri memoriam, domeſticis aut Eccleſiaſticis conſignans tabulis, annum quo id contigerit dubitandi adverbio adjuncto incertum prodidit? utique igitur manifeſtum eſt, qui anno *circiter* MCCCCXCVII. natum Xaverium ſcribat, eum non è D. Joannis de Jaſſo, à quo geni-

tum illum constat, familiari commentario; non è Codice Curiali, quo Ecclesiarũ singularum Præsides initiatorum apud se Lustrali Sacramento Infantium notare ortum & regenerationem per baptismum solent, imperfectum istud & vagum indicium hausisse.

II. Ac de Turselino quidem, pro eâ fide ac diligentiâ, quâ in cæteris quæ scripsit usus cernitur, dubitare nefas est, quin quantâ summâ potuit accuratione incubuerit ad exquirendum, quo anno in lucem venire contigisset Heroi cujus Acta in famam publicam transcribere aggrederetur. Sed quod, ut ipse præfando queritur; quæ ad primam Francisci ætatem pertinent *Familiares ipsius; cum minus clara esset ejus virtus, negligentiùs observassent*; Frustrà circa investigationem talem diù conflictatus, coactus ad extremum est, rei de quâ sileri

flagitium foret, cum certam non posset, saltem dubiam, qualiscumque ferebatur, operi suo memoriã inserere in quo tamen pertinere ad suam fidem putavit, non simulare certiorem, quàm quâ re vera esset instructus, ejus facti notitiam; aut absolutè scribendo: *Natum S. Xaverium anno* 1497. dare occasionem Lectori judicandi, ex indubitabili id ipsum monumento sumpsisse: prudens igitur pudensque adjunxit dubitationis indicem vocem: & *circiter annum* 1497. prodiisse in Mundi lucem Sanctum Xaverium, verecundè posuit: adeò non præjudicans feliciùs forte quandoque circa id instituendis inquisitionibus Posterorum: ut potiùs excitare quasi voluerit curiosa ingenia legentium: invitareque ultrò ad distinctiorem, si quis alicunde quondam posset exculpere, istius, sibi dum scriberet haud ad liquidum explo-

rati momenti scientiã venandam.

III. Quærat aliquis: unde igitur ista opinio manavit, quam, quia deesset alia melior, Historiæ suæ Turselinus inseruit? dicam. Cum latè per Europam literis Indicis præclara S. Xaverij adhuc viventis, in adjunctione ad Ecclesiam Orientalium Barbaratum Gentium, cœpta & evẽta celebrarentur: cumque eodem vivis exempto, mira incorruptio corporis, prodigiaque quotidiana ejus invocatione perpetrari solita, magis magisque famæ præconio inclarescerent; venit, (prout pronum erat) plurimis in mentem, commendare divinam eo nomine Providentiam, quòd quando illi placuit pervium occiduorum Europæorum Navigationibus Orientalem Indiarum Oceanum reddere; atque istâ ratione Christianarum Nationum cum penitus repostis in Oriente ultimo Regnorum Idola vene-

rantium Populis commercia vulgare, virum eodem tempore destinaverit donis ad hoc cœlestibus egregiè paratum, ut Apostoli Gentium Indicarum officium explere cumulatè, ac mereri appellationem posset. Vascum Gamam constabat primum Lusitanorum omnium, superato immani Promontorio, quod viginti jam sæculis cursui Europæarum Orientem versus navium metam intransmeabilem fixerat, circiter annum à Christo nato millesimum quadringentesimum nonagesimum sextum in eius navigationis cogitatione & apparatu versatum. Anno enim sequenti 1497. solvisse illum Ulyssipone septimo Idus Julij, & decem mensium ærumnis eluctatum immanes procellas in flectendo Africæ capite; Calecutum Emporium Indicum appulisse XIII. Kal. Junias anni 1498. ex Barrosio, Osorio, Marianâ, Maffeio, Annales

Eccelesiastìci tradunt. Hinc adeò passim ferebatur, Natum Franciscum Xaverium anno 1496. ut Navarri quoque Populares ejus & ipsi è domo Ioãnis Azpilcuetæ Fratris ipsius affines aut consanguinei, re non altiùs exploratâ cum vulgo loquerentur, ut ex chartâ capite septimo proferendâ intelligitur. Spond. Ann. 1497. num. xi.

IV. Esse tamen istam undecumque conflatam opinionem ægrè accommodabilem cæteræ indubitatæ memoriæ Actorum Xaverij; manifestè patebit consideranti quæ mox subiiciam. Docent summo consensu Turselinus & omnes alij qui de rebus Xaverij scripserunt: Iassum ejus parentem, qui, licet nobilissimus, militiam non exercuerat, togæ honoribus contentus, Franciscum postremum liberorum ab ipso statim initio ferentis disciplinam pueritiæ, studiis literarum applicuisse: quod eum destinaret pe-

culiarem imitatorem vitæ ac se-ctæ quam ipse tenuisset: Doctrinas & juris prudentiam, civilemque gubernandi scientiam meditando. Satis enim se putabat Reipublicæ ac consuetudini Familiarum Nobilium detulisse, dicandis professioni armorum priùs sibi natis filiis; ut hunc nouissimum jure sibi suo seponere, atque officiis vitæ togatæ, quâ ipse præstiterat; aut, si sors & Pueri genius ferret, Ecclesiasticæ, posset addicere. Addunt omnes (id quod experimenta vitæ totius facilè adstruunt) ingenio Xaverium docili, perspicaci, & ad discendum veloci, jam à principio rudimentorum apparuisse, & eundem postea servasse toto Iuvenilis Institutionis spatio tenorem. Nec defuisse illi, puero, vel puberi valetudinem ferendis studiorum laboribus abundè parem, quisquam illorum refert, aut ullo ex indicio potest colligi. Iidem una-

nimi conspiratione tradunt, post primam in domo paternâ sub Magistrorum curâ Pueri Xaverij culturam, simul per adultioris robur Iuventutis, perque idoneum in primoribus literis profectum, maturum esse visum est, Lutetiam Parisiorum ad parandas illic graviores doctrinas fuisse missum. Hæc si quis attentè reputet, simul omnia plane persuadent: iter Xaverij è Patriâ Lutetiam, non ultra duodevicesimum ejus ætatis annum fuisse dilatũ. Igitur qui ponit eum natum anno 1497. profectionẽ ejus Parisiensem conferat necesse est in annum Christi 1515. à quo cum ad Novembrem desinentem anni millesimi quingentesimi trigesimi sexti, quo, uti certum est, & apud omnes in confesso Xaverius adhuc persequens cursum studiorum Lutetiæ morabatur, biennium ultra duas solidas annorum decadas intersit: quis sta-

tim non ſentit, aut hebetis ingegenij, aut deſidis nimium tardæque naturæ (quas ab eo labes omnis vitæ memoria repellit) fuiſſe Xaverium credi debere, ſi tot annis opus habuit ad eum gradum ſcientiæ parandum, quem Novem alij Primi conditores Societatis, partim poſteriùs nati, partim conflictati incurſu caſuum Literariis infeſtiſſimorum profectibus, dimidio paucioribus attigerunt,

V. Non comparabo Xaverium cum horum ſingulis, ne ſim longior; conferre tamen ei breviter tres, exempli gratiâ, non omittam. Salmeron anno 1506. memoratur in lucem editus, Lainius, autem 1511. quare illum oportuit Xaverio, ſi anno 1497. natus eſt, juniorē novennio fuiſſe: hunc vero annis ſedecim. Tamen hi ambo, licet nullis benignioribus naturæ aut fortunæ ad proficiendum in doctrinâ præ-

ſidiis

ſidiis inſtructi : anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto deſinente Lutetiâ diſceſſere ; decurſis facultatum omnium legitimis ſpatiis, & omnes promeriti Academicorum Laureas honorum : cum Xauerius, Philoſophicis duntaxat exercitationibus peractis, & ejus Literaturæ propriâ coronide, Magiſterio, quod vocant Artium, ornatus, nondum ad metam evectus Theologici curriculi, ne à ſociis divelleretur, imperfecta unus relinquere potiora illa ſtudia ſit coactus. Quod diſertè Turſelinus, & Orlandinus affirmant : Ille ſic ſcribens initio capitis quarti. *Paululum jam aberat à meta Theologiæ cum ei in Italiam demigrandum fuit .... caſus conſtitutũ iter maturavit. Omiſſâ Theologici curſûs conficiendi curâ, ægrè ſcilicet Xaverius, ſed tamen ſapienter eam jacturam tulit, haud pulchrius ratus doctrinæ ſtudia Dei cauſâ per-*

sequi, quam relinquere. Illius Lib. 1. num. 104. hæc leguntur verba: *cæteri autem discessere Lutet â decimo Kal. Decembris, tanta animorum conspiratione atque alacritate, vt nec Xaverius Theologicis ab studiis, quorum jam calcem spectabat, avelli se molestè ferret; nec Laïnius gravissimi morbi reliquias, quo proximè laboraverat, pertimesceret. Quippe & ille Theologiæ iter jam propè confectum, Christi causâ deserere, non minori sibi ducebat gloriæ, quàm ad extremum vsque persequi, &c.*

VI. Quid de ipso dicam Ignatio? qui, cum, Pueritiâ in Aulis, Adolescentiâ in castris, non parvâ virilis ætatis parte in propugnatione Arcium, in longa curatione Pompelonensis vulneris, in annuo Manresano secessu, in plurimorum peregrinatione mensium Ierosolymam usque, & lento hinc difficilique in Hispaniam reditu, transactis; demum

o ætatis suæ trigesimo tertio,
risti 1524. (quo jam ab annis
em novem Xaverius, si vetus
ejus ætate opinio probetur,
orum meditationi Doctrina-
n Lutetiæ vaçabat) prima
mmaticæ rudimenta Barcino-
instituisset ponere, progressus
stadio inde literario per sum-
s difficultates, inopiæ, mor-
rum, insectationum, avocàtio-
m in religiosa opera, carcerum,
grationum, Barcinone com-
itum, hinc Salmanticam, po-
emò ex Hispaniâ Lutetiam, &
nc in Normaniam, in Bel-
um, in Angliam, excursionum
riarum : tamen illud curricu-
n feliciter absoluit anno jam
m 1535. inde tunc mense Apri-
in Hispaniam reportans Magi-
alem Lauream, Philosophico-
m pariter Theologicorumque
ronam studiorum ultimam:
iò ut posset Xauerius pertinge-
, ne adjectum quidem, ut vi-

dimus, ipsi post discessum Ignatij Bienniũ Ulterioris moræ propè solidum suffecit. Hæc mihi quìdem monstri similia videntur.

VII. Scio esse qui hunc nodum diffindendum hoc cuneo putet. Extant Acta authentica cujusdam Inquisitionis juridicè habitæ de Francisci Xaverij Nobilitate, in quibus recitatur Testimonium Sancij Ramirez de Peraltâ, consanguinei, ut sibi dicitur, Familiæ Xaveriæ, affirmantis: moratum se tribus mensibus in Palatio Xaverio post mortem Domini de Jasso, vidisse illic Franciscum Xaverium à Matre, Vidua defuncti Iassi, tanquam filium curatum. Unde constare arbitratur qui hoc allegat: Franciscum Xaverium, etsi anno 1515. Lutetiam iverit: indéque discesserit studiis Theologicis nondum peractis, sub finem anni 1536. non tamen totis illis viginti, & quod excurrit, annis Lutetiæ

ntinuè moratum, utique cum
Peraltâ post obitum Jaſſi Pa-
s viſus apud Matrem in Caſtro
verio fuerit; Patre autẽ vivente
ofectum cum Pariſios, & diù
i verſatum, conſtet ex Epiſto-
Sororis Franciſci ad Patrem
iptâ ut eum dehortaretur ab eo
riſiis revocando. Ita ille: ad-
ns: id ſibi abundè ſufficere ad
ringendum robur argumenti à
e propoſiti cui repono ego:
rvo eſſe contentum cui tantu-
m eſt ſatis. Equidem num-
iam putavi aliter Xaverium Lu-
tiæ in Literarum ſtudiis verſa-
m, quàm quo modo Nobiles
do'eſcentes in Academiis mo-
ri multis annis ſolent; reviſen-
o interdum per vacationes an-
verſarias, aut aliâ extraordina-
â occaſione, paternos Lares.
aque redijſſe illum in Navar-
m nunciato Patris aut morbo,
it obitu, etiam ſi Ramirez iſte
on diceret, facilè crederem:

concessurus etiam id eum aliàs fecisse, Quem ex Epistolâ ad Fratrẽ Joannem Azpilevetam datâ intelligo, juvenili fuisse alacritate promptum ad vias longas citatis equis pervolandas ; quo pacto Consobrinum quemdam suum Parisiis fugâ elapsum se se insecutum ibi ait. *a* Quid autem hoc, per omnium Hominum fidem ! juvat ad minuendum incommodum transacti à Xaverio Lutetiæ vicennij & duorum ferè insuper annorum ; cum octennio illic solo *b* S. Ignatius, præterquam Grammaticam uno ferme anno recoluit ; etiam Philosophiæ ac Theologiæ consueta curricula plenè absolverit.

a Pag. 9.

b Ortand. lib. 1. num. 55.

VIII. Atque ut nemo rectè argumentaretur ad impugnandũ istud Octennium à nostris Historicis disertè traditum studiorum S. Ignatij Parisiensium, ex eo quod certissimis Autoribus tèstatum habeatur, ter quaterve

natium isto spatio in Belgio
sse visum; adeóque per unum
istis excursibus Antuerpiæ
entem, ibi reperto Petro Mer-
o Hispano Negotiatori prædi-
se, fare ut in Patriam suam
ethymnam Campi reversus,
im in eâ Societatis Iesu Colle-
um conderet: item fuisse qui
um eodem intervallo Londini
rnerent, quò semel ad corro-
ndas à suis illic Popularibus
gotiorum causâ versantibus
eemosynas processit: denique
othomagi in Normanniâ cons-
ctum per eos annos eumdem;
quippe administrandum ægro-
nti cuidam pessimè de se meri-
, caritatis heroicæ instinctu se
ontulit; omnes enim ejusmodi
xceptiones facilè submoveren-
ır à respondentibus: nihil istas
reves excursiones, è quibus
ıbinde se Lutetiam reciperet,
eritati octennis illic commo-
ationis obstare: ita continuatio-

nem & perſeverantiam in ſtatione Pariſienſi Xaverij ex ejus perſpectis principio ac fine; juxta veterem de Anno ejus natali ſententiam manifeſtè ad annos duos ſupra viginti ſe extendentem, nullo modo infirmabit aut refellet teſtimonium demonſtrans, ſemel eum intra id tempus in domo paternâ comparuiſſe,

IX. Repetierit igitur ſane Patriam audito vel periculo vel obitu Parentis ſui Xaverius, fueritque apud Matrem, Patre mortuo, vel totis, ſi placet, tribus menſibus (quamquam ſe, non illum in Caſtro Xaverio trimeſtri moratum, Peralta teſtetur) at poſtea tamen, ad ſtudia ſcilicet continuanda, Lutetiam redierit. Quare ſi quis in hoc adverſari nobis perget, aut teſtem det oportet ex viſu affirmantem, toto ſaltem decennio Fr, Xaverium, longo vale dicto Pari-

nsibus Scholis, in domo ma-
rnâ desedisse; quod qui diceret,
istoricos vitæ ipsius omnes ni-
l tale memorantes supinæ ne-
igentiæ reos perageret: aut fa-
ri cogatur, constare adhuc to-
m & integram suam vim argu-
ento meo: quippe cui allega-
m hoc solum in contrarium
ncij Ramirez de Peralta testi-
onium, nihil planè deroget;
ec alius omnino ei satisfacien-
excogitabilis modus est,
uàm si qua forte aliunde pro-
abilis iniri ratio queat, istius
perfluentis incommodissimè
ecennij, de summâ potiùs ip-
Xaverij ætatis, quàm de Pa-
ensi commoratione reciden-
i.

CAPUT II.

E ſenſu communi Primorum Societatis Patrum, adjunĉto ſuffragio Hiſtorici nobilis, infertur: Juniorem S. Xaverium quàm vulgò hactenus eſt creditum, videri fuiſſe quando S. Ignatio ſe adjunxit.

I. QVi natum S. Xaverium anno Chriſti 1497. ex vulgatâ opinione poſuerit, recuſare is non poteſt, quin eundem, quandò Lutetiâ ſimul cum octo Sociis diſceſſit Venetias tendens ſub finem Novembris Anni 1536. annum ætatis proximè acceſſiſſe quadrageſimum fateatur. Erat ergo ſodalibus ſuis longe omnibus ſenior. Quod ut demonſtrem, quæſo mihi per Lectorem liceat, diſtinctiùs hîc exequi quæ de octo Xaverij ſub S. Ignatio Con-

iscipulorum ætate notata repeuntur. Iam dixi Salmeronis & aïnij natales à vitæ ipsorum criptoribus signari, illius quiem anno 1506. hujus autem ano 1511. Fabrum ortum in lucem irca Festa Paschalia Anni ejusdem 1506. Orlandinus opere de itâ ipsius edito affirmat. De Paschasio Broëto Scheda extat a in nostro Ârchio Romano ipsius S. Patris Ignatij manu conscripta anno 1546.cum de Patriarchâ in Æthiopiam destinando tractabatur, quâ eum tunc: *ætatis mediæ, annorum c rc ter quadraginta* fu sse asserit. Unde patet natum illum anno circiter sexto ineuntis ejus sæculi. Codurius moriens anno 1541.dicitur ab Orlandino *b* ætatem attigisse S. Ioannis Baptistæ, annorum nempe unius alterius-ve supra triginta ex quo apparet, ortum eum anno sæculi nono aut decimo. Nicolao Bobadillæ anno

a Exscribit eã Alegambe cap. iv. Vitæ paschasii in Heroibus caritatis Pag. 8.

b Lib. III. num. 19.

1590. Laureti morienti Sotuelus c noster annum ætatis nonum & septuagesimum assignat; sic innuens natum ipsum anno 1511. Claudij Iaij & Simonis Rodericij nusquam reperi notatos natales annos: sed ex cœterâ ipsorum memoriâ verisimiliter infertur, utrumque circiter septimum octavumve sæculi quo floruere annum, editum in lucem. Unde sequitur, nullo Sociorum octo minùs quàm novennio provectiorem ætate fuisse Xaverium si anno 1497. in lucem est ortus: quorumdam etiam, ut Lainij, Bobadillæ, Codurij natalia totis annis sedecim aut quindecim vivendo præcessisse.

c In Tabula Obitus decem Primorū PP.

II. Atqui universâ in memoriâ, quam habemus distinctam & uberem Originum Nostræ Societatis, nec vola usquam nec vestigium apparet tantæ istius in Xaverio supra omnes socios majoritatis. Fabro eos impertivisse

uni

ii video maximam post Patrem
gnatium reverentiam: quòd is
imus omnium S. Patri adhæ-
ns, Primogeniti ex hoc quan-
m velut autoritatem trahere
deretur; in quo tamen non
ultum erat Xaverio superior.
ic enim proximè post Fabrum,
ultò ante quemquam alium,
gnatij se Disciplinæ subjecit.
ui autem non videatur consen-
neum, ut qui tam grati & ve-
cundi erga Fabrum essent ob
m modicam Conversionis prio-
tatem, honorificentiâ pariter
iquâ prosequerentur adeò no-
bilem illam Xaverij præcellen-
am ætatis; præsertim cum idem
ocationis antiquitate, totque
iis eximiæ claritatis, omnige-
æque laudis insignibus, haud
arùm supra universos emineret?
tàne, inquam, paucorum modò
ntecessione mensium in Socie-
ate ineundâ, tantum Faber eme-
uerit venerationis à Condiscipu-

lis, ut *dignus sit habitus* (verba sunt Orlandini) *a cui non modò antiquitatis & dignitatis facilè primas, verùm etiam virtutis & probitatis alij deinceps Sodales octo deferrent*: Xaverius qui cunctos præter Fabrum in Ignatij Discipulatu prævertisset; qui eorum quibusdam pater per ætatem esse potuisset; aliis decem, undecim, tredecim esset annis senior; splendidâ præterea stirpis nobilitate cunctis haud dubiè præcellens; peracto denique nuper optimè in Academiâ Parisiensi Magisterij Philosophici biẽnii curriculo, pręclarã ingenij atque doctrinæ famã adeptus; nihil tamen habere humanissimis & consideratissimis octo Sodalibus visus est, ob quod à minimo ipsorum ullâ discernẽdus honoris delatione judicaretur? Hæc profectò si quis ex sensu hominum communi, & civili æstimet judicio, prodigij ni fallor affinia censebit: nec inducere umquam in animum poterit,

a Lib. 1. num. 83.

m æquos & humanos viros, m fœdam, uno Xaverio debi- s ætatis obſervantijs fraudando, officioſiſſimæ ruſticitatis labem ſe ultrò ſuſcepiſſe. Cum ergo t manifeſtum, à nemine ipſo- um quidquam illi umquam æta- is tantò provectioris nomine tri- butum præ cæteris, id pro ſigno haberi evidenti debet, haud qua- quam ei talem revera conveniſſe ntiquitatis autoritatē: perſpectū- que Fabro, Paſcaſio, & quibuſdā aliis fuiſſe; Xaverium anno pariter ſecum circiter ſexto ſæculi fluen- tis natum; adeóque eſſe ipſis æqualem; reliquis duntaxat paulò majorem: quod tantulum, à vitæ ſimplicitatem profitenti- tibus, nihil attineret ſcrupuloſio- ri officiorum ſedulitate diſcerni.

III. Perſuaſiſſima igitur ijs erat omnibus æqualitas quædam annorū & ætatis Xaverij cum ip- ſis; quam, ſi familiares voces audiviſſe ipſorum aut ſcripturas

legisse contigisset, diserte ab ijs sine dubio videremus expressam. Neque aliunde Nostrum Orlandinum, qui multas cum aliorum è decem Patribus, tum Fabri præsertim, cujus vitam peculiari volumini mandavit, Epistolas & schedas subjectas oculis habuerat, hausisse crediderim quod lib. 1. num. 85. scribit his verbis, de Xaverio loquens: *Ergo post salutares illas Fabri, quas supra commemoravimus Exercitationes,* CUM ANNUM FERÈ SEPTIMUM ET VIGESIMUM AGERET, *egregiéque docendi munere functus esset, ingenti quodã metu suæ salutis admonitus, se ipse collegit, & pugnis interioribus, quibus ad dies aliquot anceps ac mutabũdus hæserat, superatis, illucescente Deo, reputare cum animo suo cepit rerum humanarum inconstantiam; & varietatem cum veritate, momentum cum æternitate conferre: dum denique sui victor in sinum B. Patris tantò prolixiore & fidentiore animo se proiecit,*

pag. 24. vers. 5.

ntò antea angustiore atque ob-
atiore refugerat. Ita primus
cietatis Historicus S. Xaverij
S. Ignatium adjunctionem ex-
mit: eam certâ temporis notâ
signans. Antea num. 81. & se-
entibus, fusiùs retulerat, Exer-
ationes asceticas obitas à Fa-
, fervore tanto, ut sex totos
s cum totidem noctibus sine
o prorsus cibo aut potu, in
nmo hyemis rigore, absque
nento, humi cubans exegerit.
ox pag. 23. vers. 17. addit eo-
m illum anno quo istis est
ercitationibus perfunctus (quẽ
t fuisse *sæculi trigesimum quar-*
m, ætatis vero ipsius, nempe
bri, *duodeirigesimum*) conse-
atum fuisse Sacerdotem. Cum
itur descriptis supra verbis ait
rlandinus: post illas Fabri Exer-
tationes adhæsisse Ignatio Xa-
erium, annum ætatis tunc agen-
em fere septimum & vigesimum,
d fecisse illum anno fluentis sæ-

culi quarto & trigesimo, aut ad summum sub initium sequentis, indicat. Qui autem anno 1534. aut 1535. ineunte, ætatis ferè septimum & vigesimum numeraret, manifestum est longè infra annum 1497. fuisse in lucem editum; ac planè novem saltem annis seriùs, quinto nempe vel sexto inchoantis sæculi quinti decimi, nasci debuisse. Quod disiunctim annum 1534. vel 1535. conversioni S. Xaverij assignari, hoc feci, quia è recitato Orlandini testimonio non plus eruitur. Aliunde autem certò scimus, anno plane 1534. illam convenire. Quippe cum, Orlandino & Tursellino id claré testantibus, S. Xaverius unus fuerit ex ijs sociis cum Ignatio in monte Martyrum isto anno, die Assumptæ Deiparæ sacrâ, vota Societatis prima ritè conceperunt. Quin & oportuit id factũ primis ejus anni mensibus: ut Lainius, Salmeron, Bobadilla,

Rodericius, qui omnes post Xaverium eodem anno, temporibus diversis sese Ignatio aggregarunt, id egisse tempestivè potuerint ante Diem 15. Augusti, quâ vocata prima hoc in monte Martyrum nuncuparunt.

IV. Eandem S. Xaverij tempore suæ conversionis ætatem alia quædam certis consignata monumentis adstruunt. Ex his primũ sit quod Turselinus his verbis refert: a *In campo suburbano Adolescens inter Æquales Gregalesque suos, saltu (vnus hic ludus cordi fuerat) libenter se impigréque exercens, aliquando corporis agilitate, quâ reliquos longè ante ibat, nimium sibi placuerat. Igitur, ubi resipuit, levem noxam miniméque diuturnam vindicavit multorum dierum supplicio. Dies quippe aliquot continuos exegit noxijs membris funiculo, non sine acri dolore, constrictis. Ubi resipuit*, inquit vitæ Xaverij Sriptor; hoc est sta-

Lib. I. cap. III.

tim à narratâ modò conversione, qualemcumque culpam, paulò scilicet ante conscitam, tam vehementi sibi ultrò pœnâ inflictâ studuit expiare. Reputet autem prudens Lector, an sit verisimile: Xaverium, si, cum Ignatio se addixit anno 1534. octo & triginta esset annorum, paulò ante in cāpo suburbano Civitati Lutetię dedisse operam corporis agilitati saltibus ostentandæ. Hoc *Adolescentem* (qualem eum hîc cordatè Historicus nominat) decere potest; virum, minimè Adolescens autem dici nequit, opinor, nisi qui citra trigesimum ætatis annũ stat. Quis credat igitur iam virum atque adeo ætati quadragenaria vicinum; nobilem præterea, & existimationis ac dignitatis tunc plus etiam æquo (nam hoc de illo tradunt omnes) retinentem, fuisse solitum Parisiis loco publico; nimirum in campo suburbano tunc studentium ludis per

ferias attributo ad Sequanam, *Prato Clericorum* ideo dicto, spectantibus cunctis certare cum Sociis, quis longius expedito Saltu prodiret; aut latiorem junctis pedibus fossam transmitteret? Paulò ergo post quàm id, remissione Juveni non indecorâ, cunctis ob ætatem permittentibus, egerat, in cõfiniis annorum quinti aut sexti supra vigesimum, perfectè conversus ad Deum Xaverius est: & istius, concessæ licet ac tolerabilis levitatis, graves à se pœnas exegit. Unde apparet: anno 1497. natum ipsum haud verè dici. Tanta enim ætas cum hoc testatissimo eius facto adeò non quadrat, ut disconveniat enormiter.

Le Pré aux Clercs.

Caput III.

Eadem junior ætas S. Xaverij novis indiciis adstruitur occurritur exceptionibus quibus infirmari posset autoritas Xaverianæ cujusdam idem suadentis Epistolæ.

I. EDidi ante hos annos fermè decem, Libros septem Epistolarum S. Xaverij, quas *Novas* vocavi, quod eæ numquam ante id tempus in lucem prodierant. Harum prima est inscripta Joanni Azpilcuetæ fratri Xaverij majori, S. Ignatij manu ipsi reddita: quâ cum alia quædam non alibi obvia docentur; tum, ni fallor, signa extant non obscura minoris in Xaverio dum eam scriberet, quàm quanta è veteri sententiâ colligitur, ætatis. Ut conjecturis circa id meis, proponendis capite sequenti, fundamen-

tum hîc solidum substernam, necesse ante omnia est observare pauca, quorum hoc primum sit. Non esse revocabilem in dubium harum literarum veritatem; quippe quarum archetypum autographum hodiè monstretur, notissimâ ex aliis ipsius indubitabilibus Chirographis, S. Xaverij manu conscriptum. Illius apographum servatur in Complutensi Societatis nostræ Gymnasio: cujus mihi copiam benignè fecit R. P. Laurentius de Colomes ejus tunc Rector Collegij, anno 1665. Editionem ego inde hîc Romæ parabam: cum de hoc ipso familiaribus Amici literis factus fortè certior R. P. Michaël de Arbizù, Præpositus Provinciæ Castellæ Soc. Jesu; ultrò pro suâ humanitate consilium cepit conatûs ejus mei opportunissimo subsidio juvandi. Petitam videlicet è Scriniis sui ex fratre nepotis Illustrissimi Comitis de Guin-

dilayn, originalem illam S. Xaverij ſcripturam ſummâ fide ex archetypis apicibus expreſſit: iſtudque apographum ad R. P. Martinum de Ezparza, à quo ſuprà memoratum indicium acceperat, miſit; adjunctis literis 6. Maij an. 1666. datis, quarum partem notis ad eam Epiſtolam vulgari præfeſtinatione quiddam omittens, quod præteriiſſe ſerò pœnituit. Non enim adjunxi quod ſequebatur poſt verba illic à me deſcripta: *ſe* (P. Arbizù) *ex ipſo protinùs autographo Xaverianæ illius Epiſtolæ, Obani apud ſui Fratris Filium Comitem de Guindilayn ſervato, id quod mittebat exemplum exactione maximâ affingendum curaſſe.*

II. Unde perlatis poſtmodum in Hiſpaniam Exemplis Editionis meæ Novarum S. Xaverij Epiſtolarum, Idem Illuſtriſſimus Dominus Franciſcus Ayenz de Arbizù Comes de Guindilayn,

Toparcha

Toparcha Sothesii, aliorumque Castrorum, literis ad eundem R. P. Martinum de Ezparza Romam datis, expostulavit de me; „ quod eâ particulâ Literarum „ P. Michaëlis de Arbizù Patrui „ sui supprimendâ, invidissem „ Publico notitiam sibi perho- „ norificam, nec non ipsi mihi „ utilem; quippe cujus intererat „ editionis meæ fidem tam robu- „ sto & ineluctabili testimonio „ firmari. Se vero sane Familiam- „ que suam (ad quam Ioannes „ Azpi'cueta, ductâ olim in uxo- „ rem Proavi sui sorore, arctæ „ affinitatis nexu fuerat adstri- „ ctus) in parte gloriæ fuisse nu- „ meraturos, palã sciri, tam pre- „ tiosum manûs ac Chirographi „ Apostoli Indiarum Monumen- „ tum in suo Archivo custodiri. Eam ad me querelam deferenti P. Martino de Ezparza, ultrò sum fassus, justam esse, meamque damnans negligentiam, promisi,

primâ, quæ ſe commoda offerret, occaſione defectum illum ſuppleturum. Nunc ergo fidem meam libero: & non tantùm hujus primæ Xaverianæ ad Fratrem Majorem Azpilcuetam Epiſtolæ; ſed & alterius ad Doctorem Navarrum ſcriptæ, quæ in meâ Collectione, Libri primi quinta eſt, Archetypa Chirographa in Tabulario Domus de Arbizù Sotheſiæ, cujus præmemoratus D. Franciſcus de Ayenz Comes de Guindilayn, digniſſimum hodie vivens Caput eſt, religiosè ut ſacras tanti cœlitis Reliquias, ſervari teſtor, gratuſque profiteor, inde mihi utriuſque copiam beniguiſſimè ſuggeſtam.

III. Ex his liquidò apparet, quàm non obnoxia ſuſpicioni exceptioni-ve ulli: ac potiùs quàm Venerabilis & Sacroſancta iſtius de quâ modò agimus Epiſtolæ cenſeri debeat autoritas. Cæterùm circa illum cui cernitur inſ-

cripta, notari præterea hîc in antecessum convenit: Primogenitum illum suum à S.Xaverio dici; verissimè utique: quamvis talis ab initio non fuerit. Constat enim quodam tẽpore post Domini de Jasso S.Xaverij Patris obitũ, summum Patrem-familias Domûs universæ Xaveriæ fuisse D. Michaëlem, Castri Xaverij Dominum; tunc nondum ad Comitatûs dignitatem, quâ gaudet hodiè, promoti. Huic Michaëli sine prole defuncto successisse in Majoratu Familiæ Xaveriæ Ioannem Azpilcuetam, proximum videlicet natu Germanum, è Sancti Francisci Xaverij, qui scire optimè omniũ potuit, indubitatissimo testimonio eâ disertim Epistolâ perscripto ineluctabiliter evincitur: insuperque id satis longo antequam eæ literæ scriberẽtur, temporis intervallo contigisse. Nam impensè ibi ei gratias agit ob curam & solicitudi-

nem quam ex longo jam tempore ſui peregrè in ſtudio literarum occupati ſedulam & benevolentiſſimam geſſerat. Quod cum non alio ex officio quàm Capitis & Patris-familias Domûs univerſæ Xaveriæ debuerit aut potuerit facere, ut patet; in hunc ipſi locum contigiſſe, Michaëli Fratri majori morte ſubtracto ſuccedere, diù ante eam ſcriptam Epiſtolam, fatendum neceſſariò eſt. Nec erit inutile, ſi quà poſſumus, indagare talis eventûs quàm proximè licuerit verum & individuum momentum. Ad hoc non alia quàm conjecturarum panditur via. Harum anſam præbet aliunde comperta memoria cujuſdam Inquiſitionis de Nobilitate Franciſci Xaverij tunc Lutetiæ degentis, in Caſtro Xaverio legitimè interrogatis teſtibus habitæ, ſubſcribente ijs ſupra memorato Michaële, ut Domûs Xaveriæ Primo-genito, & Fran-

scum Fratrem suum se agnosce-
profitente. Quando autem Ta-
ulæ istæ confectæ, & ista inter-
gatio Testium ritè acta fuerit,
uibusdam investigare signis in
unc modum l'cet.

IV. Ante omnia certum & in
onfesso est, poscente illam ur-
enteque, datis in Patriam Lu-
etiâ Literis, Xaverio institutam.
n hoc ille indulgebat studio
udis & claritatis vanæ. Quare
ro manifesto habendum, id eum
ptasse jussisseque priùs quam
es spesque humanas generoso
roposito Evangelica consilia se-
quendi prorsùs abdicasset. Fecit
oc ille, ut diximus primis men-
ibus anni 1534. igitur mandatum
b eo missum in Patriam, ejus
nquisitionis, quæ suæ ambitio-
i serviret, exequendæ, anno sal-
em toto submovendum retrò
est: imo ulteriùs aliquantò, si
scriptori qui recentiùs & accura-
tissimè res Xaveri tractavit, ha-

Bartolus part. 1. dell' Asia.

benda, quam meretur, fides sit, Affirmat ille; Xaverium *jam à die quintadecima Martij anni* 1530. *insignium Doctorali Philosophiæ Laureâ, inde post legitimè probatam Nobilitatem stirpis suæ fuisse creatum ejus Disciplinæ Magistrum, eamque docuisse publicè.* Ex his manifestum est: Acta priùs memorata, quibus Xaverius legitimam suæ Nobilitatis Academicis Parisiensibus fidem fecit, illùc è Castro Xaverio perlata, & ab eo fuisse oblata, antequam is *Magister Philosophiæ crearetur*, & publicè interpretari Aristotelem inciperet. Quod bienno agere perseveravit (est enim bienne isthic Philosophiæ Curriculum). cum autem id dicatur factum paulò post xv. Martij Ann. 1530. oportuit jam tum pervenisse Lutetiam Tabulas authenticas ejus quam sæpe memoravimus Inquisitionis. Quam ideo necesse sit dicere, circa initia anni 1530.

lib. 1. pag. 6. n'hebbe Gradondi dottore in Filosofia à quindici di Marzo, l'anno 1530. indi fatte le prove in sede della nobiltà del suo legnaggio, ne fù creato Maestro, insegnolla publicamente.

vel etiam paulò priùs ritè actam in Castro Xaverio fuisse.

V. Nactus hîc forte Romæ, dum hæc meditor, Amicum Doctorem Sorbonicum, recenti longi-temporis experientiâ callentissimum omnium vsuum & rituum Academiæ Parisiensis, eumde his consului; quærens: ecquãdo illic soleant à Candidatis Graduum Academicorum istiusmodi Nobilitatis probationes adhiberi? Respondit, id fieri con-
„ suevisse, quando illi rectè de-
„ cursis Philosophiæ spatiis ad
„ *Magisterium*, quod vocant,
„ *Artium* promovẽtur. In eâ enim
„ promotione fit aliqua differen-
„ tia Patriciorum à Plebeijs: non
„ autem in petitione facultatis
„ docẽdi publicè Philosophiam;
„ in quâ concedendâ nullum ta-
„ le, vt ajebat, discrimen obser-
„ vari solet, etsi plerumque qui
„ id affectãt stirpis claritate præs-
„ tent: semper autem admodum

„juvenes, ac ſaltem tricenarijs „minores ſint. Hæc ille: quibus iam dicta confirmantur: nimirum; ante illum quem ſupra laudatus ſcriptor vocat *Doctoratum Philoſophicum*, hoc eſt, ſolemnem promotionem ad Magiſtralem Philoſophiæ lauream, quam refert, Xavcrio fuiſſe collatam xv. Martij An. 1530. exhiberi Pariſijs debuiſſe Acta legitima Inquiſitionis de Nobilitate Franciſci Xaverij vnde eſt conſequens, idoneo priùs intervallo illa fuiſſe in Navarrâ confecta. Ab hoc porrò tempore ad converſionem Xaverij, quam anno 1534. contigiſſe oſtenſum ſupra eſt, anni ſunt ſolidi quatuor, eo currente intervallo deceſſiſſe Michaëlem Xaveriæ Familiæ caput, apparet: eique vt dictum eſt, Joannem Azpilcuetam, fratrem natu proximum, in iure atque officio Primogenituræ ſucceſſiſſe. Unde in hunc cura deinceps incubuit ſub;

iniſtrandi minimo fratrum
rancisco peregrè in ſtudijs ver-
nti, quæ illi opus ad victum &
ultum erant. Quod cum, ſcri-
bens 25. Martij An. 1535. Fran-
iſcus idem, diù illum & ſedulò
eciſſe, gratus, & ſe ipſi obſtri-
ctum eo nomine ferens, memo-
ret, pronum creditu eſt: vno ſal-
tem altero-ve ante id tempus an-
no Azpilcuetam id exercere of-
ficium cepiſſe. Unde non ineptâ
conjecturâ, Michaëlis obitus in
annum circiter 1532. conferri vi-
detur poſſe.

VI. Ut ut de his ſit, illud cer-
tò & evidenter conſtat: iſtum ut
vocant *Proceſſum*, ſive legitimam
interrogationem Teſtium circa
Franciſci Xaverij Nobilitatem,
multis annis præceſſiſſe ſcriptam
ab hoc Joanni Azpilcuetæ quâ
de agimus Epiſtolam: &, ſi quę
forte Tabulæ eius juridicæ Actio-
nis anno 1535. conſignatæ uſpiam
monſtrentur (nam inaudivi tale

quidpiam) eas sine dubio falsatas & in notâ temporis mendosas esse: quippe quas manifesti convincat mendacij, Sancti ipsius Xaverij Chirographum palam extans, accuivis cognoscere volenti monstrabile. Ipsa, inquam, Archetypa huius Epistolæ scriptura, notam ex comparatione indubitabilium aliarum, S. Xaverij manum præferens, Obani hodie adhuc, ex quo eam isthuc S. Ignatius, fidus utique Tabellarius, pertulit, religiose asservata. Nec novum est in Monumentis Archivorum quæ authentica putantur, inopinatissimas, præsertim in numeris Chronologicis, deprehendi falsitates. Talium exempla illustria magno munero suggerunt Viri Doctissimi Henschenius & Papebrochius, è Tabularijs Ecclesiarum, Monasteriorum, Principum quinetiam & Regum, in eruditissimâ dissertatione quã, titulo *Propylai Antiquarij*, præ-

miserunt Tomo secundo Aprilis sui anno superiore in lucem dati, vbi regulas etiam & vias tradunt errorum istiusmodi, seu fraude seu casu inoleverint, ad lumen veritatis explorandorum.

VII. Interim ex mentione fortè illa â Magisterij Philosophici à Xaxerio Parisijs exerciti, non contemnendum obiter eruere argumentum libet ad demonstrandum: minorem ipsum natu esse debuisse quàm olim proditus eius natalis monstret. Sed antequam id explico, reddere hîc aliud opus est ex ijs quæ à superiùs memorato Sorbonico Doctore didici. Aiebat ille: Cum inter Pa-
„ risiensis Academiæ Collegia
„ Sorbonicum emineat, ab op-
„ timis quibusque pro summo
„ expeti; adlectionem in pecu-
„ liare contubernium domûs il-
„ lius; ac, prout illic loquun-
„ tur, *fieri Socium Sorbonicum*,
„ ad eam sortem paucissimi è plu-

„rimis leguntur: nec id nisi ra-
„rissimis conceditur ex eorum
„numero quibus alioqui supre-
„ma Doctoratus Sorbonici lau-
„rea plenissimè merentibus fu-
„erit collata. Ad illam porrò al-
„teram superexcellentem præ-
„rogativam, inter alia exquisitis-
„sima experimenta, requiritur:
„prælegisse publicè, biennio Ari-
„stotelis Logicam, Physicam, &
„Metaphysicam. Qui ergo ad
„eius eximiæ honorificentiæ
„decus adspirant (è quibus
„tunc apparet fuisse Xaverium)
„ijs solemne est ambire, post
„editum extraordinarium inge-
„nij & solertiæ specimen, vt
„iudicio Magistrorum Aristote-
„licis Prælectionibus publicè
„habendis præficiantur. In quo
„præter istam spem non vsque-
„quaque certam; aliud indubi-
„tabiliter eventurum præmium
„affectant, famæ ac laudis ex
„illâ doctrinæ atque ingenij
ostentione

ostensione comparandæ. Perti-
re visum est summis Viris Aca-
miarum Reginæ Moderatori-
s, ad Decus Literarum, præ-
ordinarios Peripateticæ Phi-
sophiæ Professores justis auto-
os stipendiis, alios interdum
traordinarios privilegio præfi-
e Scholis istiusmodi habendis,
os ut sua nobilitas & opulen-
eximeret omni suspicione mer-
arij quæstûs; ita illustris &
crissimis periclitationibus evi-
nter perspecta scientiæ ac fa-
tatis excellentis præstantia fa-
è in his suppleret, quod ad ido-
m autoritatem deesse forsan
set ætati. Iuvenes enim, ut
tum est, non raro infra vige-
um ad hoc deliguntur. Novi
familiariter, cum Parisiis
m, unum, ingenio & stirpe
nobilem, qui anno ætatis duo-
icesimo id egerat.
VIII. Referamus hæc ad Xa-
ium: quem, cum anno 1534.

Sancto Ignatio se adjungeret, bienne jam tum spatium Aristotele in Scholis interpretando peregisse, hæc Orlandini jam descripta superiùs verba testantur: *Cum annum ferè septimum & vigesimum ageret, egregiéque docendi munere functus esset.* Ita ille. Unde apparet ex ejus Historici sensu, Xaverium anno circiter ætatis Quarto & vigesimo honorarium istud Scholæ Philosophicæ regendæ munus expetitum impetratumque capessivisse. Nec sanè hoc suscipere senior potuit, nisi & neglectâ decori ratione, & suis ipse rationibus pessimè consulens. Nam neque, uti dixi, gratiam haberet ullam optata præter morem juvenilis Provincia viro tantum ultra ætatem tricenariam evecto; sicque illi periret famæ ac dignitatis, quâ trahebatur, spes: &, cui restaret adhuc prælongum illic (nam Sorbonicis supremi Ordinis, ad

nem adſpiraſſe Xaverium hoc
ſo ex facto intelligitur, ſolet
ſe non brevius ſeptenni) Theo-
giæ curriculum emetiendum;
nprudentiâ utique joculari, vir
tati quadragenariæ admotus
talis enim certò foret ſi juxta
eterem opinionem Natalis ejus
ltra initiũ tunc fluentis ſæculi
uadriennio exiret) ſerò peractis
Philoſophicis ſtudiis, Theologiæ
uditioni moram tantam, tam-
que ſupervacaneam, ſpiſſi ejuſ-
emque arbitrarij negotij ſu-
perinduceret; id ſedulò viſus age-
e, ut non priùs quàm conſe-
uiſſet, Theologici metam ſtadij
oſſet attingere. Quis hæc pru-
denti arbitrio æſtimans, non ſta-
im videt; ex ſic ambitâ ſicque
geſtâ à Xaverio Scholæ Philoſo-
phicæ Præfecturâ, palmare argu-
mentum duci ad ſententiam mo-
dò recitatam Orlandini de Xa-
verij ætate Turſelinianæ præfe-
rendam.

CAPUT IV.

Orlandinus ab inconstantia notâ vindicatur.

I. VErum ne quid retrò immunitum relinquatur; operæpretium fuerit obstruere hîc semel Exceptioni facilè occursuræ circa istud allegatum à nobis plus vice simplici Orlandini testimonium, S. Xaverium asserentis, quando S. Ignatio se subjunxit anno 1534. annum egisse *ferè septimum & vigesimum*. Pronum enim est in nostrâ Historiâ versatos incurrisse in alium ejusdem scriptoris locum his verbis conceptum: a *Xaverius ... extremum spiritum edidit quarto nonas Decembris .... anno post Christum natum millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo, ætatis quinto circiter & quinquagesimo.* Hæc ibi. Quæ non cohærere cum verbis antea descriptis pa-

a Lib. XII. num. 109.

a eſt. Cum conſtet evidēter:de,
qui anno Chriſti 1534. dicatur
iſſe annum *ferè ſeptimum & vi-
ſimum*, haud conſequenter af-
mari, morientem eundem die
cunda Decembris Anni 1552.
giſſe *annum ætatis quintum cir-
ter & quinquageſimum.*

II. Reſpondeo: Fatendum
ecceſſariò, alterum horum loco-
um ſuppoſititium eſſe. Neque
enim cordatus & accuratus Hi-
ſtoricus, qualem inter omnes
convenit fuiſſe Orlandinum, con-
traria ſeque invicem perimentia
in uno eodemque Opere ſcribe-
re potuit. Hiſtoria Orlandini pro-
diit poſthuma, totis annis No-
vem poſt Autoris obitum, qui
contigit anno 1606. ut appoſita
ipſi Præfatio docet; in ipſâ vero
ejus Operis Romæ primùm edi-
ti fronte annus Chriſti MDCXV.
conſignatus cernitur. Cum igi-
tur fieri nequeat ut locus uterque
iſte ex uno ejuſdem Orlandini

calamo fluxerit, haberi pro certo debet, unum ex his tantùm ipsius esse. Exploremus autem; num quæ notæ appareant idoneæ ad prudenter discernendum proprium ab alieno, verum à ficto. Cum in hâc Historiâ manum duntaxat duo posuerint, Scriptor & Editor, quæ oppositæ invicem duæ in eâ sententiæ leguntur, in ambos partiendas videri, nemo æquus recusaverit. Una igitur harum Orlandini est; Editionem Curantis, altera. Jam consideremus, utro loco probabilius sit supplendam ætatis notam visam Editori fuisse: in eone ubi eam nemo Lector expectaret; an in quo ex communi consuetudine Scribentium exprimi, & à legentibus requiri solet? opinor in hoc potiùs. Quis autem, quæso, ubi Xaverij conversio narratur, ætatis annum quo præcise contigit, magnopere designari posceret? in ortu aut obitu ista legitimè no-

tur: in actione singulari qua-
im talis diligentia vix probari,
dum exigi consuevit: utique
ciem habens cujusdam super-
caneæ, & quasi affectatæ se-
litatis.
III. Fingamus igitur animi
atiâ expressam fuisse hâc planè
rmâ Orlandini Stylo illam quæ
gitur loco nuperimè indicato
ntentiam: *Ergo post salutares
las Fabri, quas suprà memora-
imus, Exercitationes, Xaverius
gregiè docendi munere functus, in-
enti quodam metu sue salutis ad-
nonitus se ipse collegit*, &c Fuisset
ne cur ista cuivis ad Editionem
recensenti venire potuerit in
mentem; temporis notam, tan-
quam à properante scriptore ca-
su quodam omissam, à Lectore
vero desiderandam, suppleri opor-
tere? minimè id quisquam un-
quam sensu præditus communi
suspicari opinor queat. Non ergo
ista ætatis ibi designatio supple-

mento Editoris imputanda; sed in veræ propriæque Historici sententiæ ac primigeniæ scripturæ habenda sensu est.

IV. Longè aliter se res habet in loco libri XII. num. 109. illic enim narratur Xaverij mors. Ætatis notam omnis ibi Lector requireret eam ideò, ex vulgatissimâ tunc multis Turselinianæ Xaverij vitæ Editionibus opinione, addendam Editor putaverit. Secunda igitur hæc assertio Editori; prior Autori verissimillimè attribuenda est: sive omnem illic ætatis mentionem, ne receptæ jam Turselini sententiæ frustrà, vel non sine certamine, suam prius expressam opponeret, Orlandinus omiserat: seu consentaneè suprà scriptis, posuerat: *paulò minus duodequinquagesimo ætatis anno*: Quæ verba, ne contra præceptæ opinionis torrentem objecta, lite animos intempestivâ distraherent, accõmodanda vulgari

ediderit sensui quisquis ille
it posthumæ Curator Editio-
s, pro ijs hæc substituendo:
*atis quinto circiter & quinqua-
simo*, Quæ illic hodiè leguntur:
nt tunc immemor priùs in con-
arium ab Orlandino scripto-
um: aut, si recordabatur, vere-
undè temperans à loco illo quo-
que minùs obvio, nec offensioni
deò exposito, vexando; eliden-
disque sic stirpibus ubique, ac
eminibus cunctis diversæ à Tur-
elini sensu Orlandini sententiæ;
quam, utcumque tunc oppres-
sam & consensu obrutam; emer-
suram forte aliquando seseque
probaturam non desperaret.

V. Sanè priorem illam asser-
tionem *a* Orlandini genuinam & *a* Lib.1.
ex mente intimâ profectam scri- n. 85.
bentis tunc Historici suadent cæ-
tera ibi dicta memorataque ab eo
proximè, omnia minorem trice-
nario monstrantia Xaverium. Sunt
hæc: ludus ostentatæ saltibus in

campo ſuburbano agilitatis: ambita honoraria Præfactura Philoſophicæ Scholæ ſolos nobiles Adoleſcentes decens: ſenſus communiſſimus omnibus indiciis palàm extans Primorum Octo Patrum, nullam in Xaverio præ ſe ſingulis notabilis majoritatis præſtantiam agnoſcentium. Hæc & alia ex præſentis meditatione argumenti undique menti obverſantia ſcriptor intuens, non ſe continuit, quin, quod ijs tacitè indiciis ſignabatur, ſtylo ſemel exprimeret, extraordinariè illud ubi non expectabatur inſerens: *fluxiſſe tunc Xaverio annum ætatis ferè ſeptimum & vigeſimum.* Quæ verba, ſicut aiunt de ſigillo Phidiæ in Clypeo Palladis, arcanis fibris latentium quaſi radicum toti cui adhærent corpori conſerta commiſſaque penitùs, quin verè ſint Hiſtorici, dubitare Hiſtoria non ſinit, rebus paſſim ipſis aſſerens quod eæ voces

ferunt, sicque multiplicato il-
s nec recusabili testimonio con-
mans.

VI Quæ cum ita sint, habe-
us, opinor causas idoneas non
ıbitandi, quin prior illa Orlan-
ni autoritas propriam ex animo
timâque persuasione ipsius ex-
essâ sententiâ exhibeat: posterio
autẽ ei affictam, alienâ manu
Opus intrusam posthumum,
ensendi. Præsertim cum mani-
estissimum aliunde sit, quædam
Historiæ Orlandini ab Edentibus
ddita, quæ Autori nequeant
dscribi. Unum exempli causâ
roferam quod Libro XVI. num.
137. hiis verbis legitur: *Anno
1609 Idem Pontifex* (Paulus V.)
*mnium ferè Principium, Alia-
rumque Christianarum Potestatum
rogatu, de sententiâ Cardinaliũ sa-
cris Ritibus præfectorum; post ritè
diligenterque cognitam causam, ve-
nerabilem virum* (Ignatium) *de-
claravit Beatum.* Qui, quæso,

hæc anno 1609. gesta nosse aut scribere Orlandinus potuit: quem est certissimum, anno 1606. finem vivendi fecisse?

CAPUT V.

Alia ejusdem minoris S. Xaverij ætatis indicia ex ipsius Epistolâ observata.

I. CONsideremus nunc illam, de cujus indubitabili veritate & irrefragabili autoritate sat multa paulò ante *a* dicta sunt, Epistola à Xaverio 5. die 25. Martij Anno 1535. S. Ignatio Lutentiâ in Hispaniam proficiscenti commendatam, ut ab eo propriâ manu redderetur Joanni Azpilcuetæ Fratri Xaverij majori, cui tunc, & à sat longo jam tempore, incumberet cura, ut Patrifamilias Domûs Xaveriæ, providendi

a Cap. III. num. 1. 2. 3.

ndi subministrandique necessa-
a minimo Germano peregrè
ıdùm degenti studiorum gratiâ.
si errant qui censent natum Xa-
erium anno 1497. numerabat is
ım eam scriberet Epistolam,
t minimum, octavum & trige-
mum vitæ annum: & tamen in
s literis eam fratri observan-
am defert, quam nemo pru-
enter æstimans non judicet, ma-
s convenire nuper ex Ephebis
rogresso Iuveni, quàm viro ple-
æ jam maturitatis.

II. Ait: a *Frequentissimè sese* a Pag. 2.
ultis vijs, operæ haud parcentem,
riptitare ad ipsũ literas suæ in eũ
bservantiæ devinctissimique testes
bsequij, impulsum officio quo se ad-
ringi ei sentiat, pietatis venera-
ione conjunctæ. Compellat eun-
em his verbis: b *Domine mi* b Pag. 5.
e Germane major omni observan-
iâ colende. Quis umquam ferè
uadragenarius fratri paulò ma-
ori, tantâ humilitate se subster-

nat? Præterea oſtendit ibi ſolicitudinem ingentem inde ortam quòd audiverit *graves de ſe querelas* à malevolis ad ipſum delatas: quibus diluendis non minùs anxiâ inſiſtit curâ, quàm quivis ferulę obnoxius Adoleſcens apud ſeverum & ſuperciliosum Magiſtrum purgare ſe ab objectis ſatagat, ſcuticam metuens ni cauſam probet. En ejus verba: a *Si dignaris mihi credere ſanctè affirmanti, falſa ea & ex vano hauſta malitiosè impingi prorsùs innocenti fraterculo*, &c. Hæccine à corroborato duodequadragenariâ ætate viro, magnorum præſertim ſpirituum, non ad Patrem; ſed ad penè æqualem Germanum Primogenito nuper ſubtracto fortuitu ſuffectum, tam fracta & ſupplex ærumnoſæ verecundiæ demiſſio exhiberi debuiſſe, aut ex uſu potuiſſe, videri queat?

a Pag. 4.

III. Quid quod ſtatim profi-

ur: *incautam iuventutem suam versus exitialia pericula familiaatum cum Hominibus in Hare- prurientibus* opportune *ab Igatio fuisse præmunitam.* Hoc in mpus sine dubio convenit paulùm præcedens perfectam Xaerij Conversionem; quando is gnatium, quem initio conempserat; delinitus ejus obsequiis, & inflexus admiratione irtutum, aliquo jam habere nuiero ceperat, anno videlicet 533. quo ei, si anno 1497. fueat natus, currere sextum & trigesimum ætatis oportebat. Quãò aptiùs illa *incautæ juventutis* nentio in decennio juniorem cadat, quis non sentit statim?

IV. Pag. 3. hæc leguntur: & *relatione Amicorum & signis cateris idoneis, planè persuasum mihi est: compati Te ex animo ærumnis contentionis hujus in studijs meæ, commemorationisque peregrinæ: nec ferè minus Domi isthic tuæ, vbi*

omnibus abundas commodis, sentire Te labores vigiliarum mearum .... quàm me ipsum Lutetiæ, &c. Potuit ne hæc credere & scribere, Qui sibi esset conscius, se jam tum ab anno 1515. Lutetiam ad studia profectum; & ibi adhuc, inde scribens anno 1535. studiis ijsdem implicitum se perdurare fateretur? nonne potiùs vereri debuerat, ne quæsitis prætextibus extendi ab eo Domestici quererentur longè ultra exempla omnia productam affectatámque in Parisiensibus studiis sumptuosam moram? An cum certò sciamus ipsum Xaverij amantissimum Parentem, post alterum aut tertium à filio in Parisiensi Academiâ transactum annum, pertæsum expensarum, de illo domum revocando cogitasse; perfecturum, nisi literis Magdalenæ filiæ ab eâ mente deduceretur: non erat multò credibilius, non jam Patri; ac ne primogeni-

o quidem heredi Michaëli fra-
rum maximo; sed subrogato in
ujus defuncti locum Joanni
Azpilcuetæ, visum iri nimium,
nec jam propter impendia tolera-
bile, adhuc se porrò post vicen-
nium exactum porrigens studio-
rum Parisiensium spatium? Me-
tueret igitur jure Xaverius, à fra-
tre pecunias his literis flagitans,
& quò eum ad sui miserationem
inflecteret, memorans *ærumnas
contentionis in studijs commora-
tionisque peregrinæ*, metueret,
inquã, justiùs, ne à Germano res-
cribente audiret: *Nam quousque
contendis in studijs; quamdiù pere-
grinaris? Alios isthinc videmus
decennio ad summum peracto* Scho-
*larum curriculo, laureis insignes
se domum recipere: Tibi quartum
ibi lustrum evolutum est; nec me-
tam adhuc tenes; ne vicinam qui-
dem spectas; sed in cursum adhuc
lõgiorem viaticum postulas. Quem
tandem reperiet infinita hac tem-*

poris & sumptûs absumptio terminum? Ita sanè quivis putaret responsurum fratri fratrem talia roganti. Cui ergo ex humano usu res prudenter æstimanti non planè videatur, haud umquam hæc scripturum Azpilcuetæ fuisse Xaverium, si se jam ab anno 1515. domo profectum meminisset. Unde rectè infertur, haud rectè pro vero accipi, natum ipsum anno 1497: ex quo assumpto illud perabsurdum necessario, ut supra demonstravimus, sequitur.

V. En aliud palmare, ni fallor, ad idem evincendum argumentum ex hâc eadem Epistolâ, cujus 4 paginâ hæc extant: *Verùm quoniam iidem scelerati sycophantæ Hominem omnium innocentissimum ac Sanctissimum D. Magistrum Ignatium in eandem mecum criminationem involvere non sunt veriti*, &c. Quæ erat hæc criminatio? illa sine dubio quâ impulsum Orlandinus a quem-

a Lib. 1. n. 86.

m Xaverij Clientem narrat,ad
gnatium occidendum ; quòd is
atronum , in quo Sortis adipif-
ndæ melioris spem collocave-
t , de cursu ambitionis dedu-
um , ad vitæ sanctioris profes-
onem hortando traduxisse ; hoc
t, ex sensu mũdana sapientium,
duxisse , putaretur. Nam simili
e causâ damnatus idem à Pari-
ensibus Magistris ad plagas fue-
at : quâ de re sunt hæc Orlan-
ini verba : a *Hoc innocenti* a Lib.
Ignatio) *suppl.cium Joannes Pen-* 1. num.
a Magister , nondum planè ho- 71.
ninis perspectâ virtute , parave-
at, eo duntaxat nomine, quòd Au-
ditores per pietatis speciem , ut ipse
interpretabatur , à se abduceret.
Quam abductionem idem Histo-
ricus mox clariùs explicans , sub-
dit : Ignatij Condiscipulos ei-
dem secum Magistro Pennæ Phi-
losophiam tradenti operam dan-
tes , monitis & exemplis Ignatij
motos , *festo quoque die pro ludo*

rum oblectamentis, & Gregalium liberiore convictu, sacras Ædes & Oratoria religiosa terere; animosque tum suavissimo Mysteriorum usu, tum orandi jucunditate consuevisse pascere. Ergo non videtur dubium; Quin ubi est animadversum idem in Xaverio, Amicorum & familiarium ejus nonnulli ad Azpilcuetam scripserint: *Germanum ipsius Franciscum juvenili levitate se depravandum præbuisse cuidam Ignatio vafro homini & subdolo.* En crimen de quo verbis supra recitatis agitur, æquè Ignatium & Xaverium involvens: in priori fraudulentiam astutam, in altero credulitatem inconsultam damnans.

VI. Iudicet modo Lector sapiens, & circumspectis attentè omnibus, humanâ prudentiâ statuat: ecquid talis accusatio Xaverij apud Azpilcuetam videri queat verisimilis, adhærentibus veteri de illius natali sententiæ,

juxta quam is, cum est delatus ad Fratrem, quasi sibi prava persuaderi colloquiis nescio cujus, stultâ facilitate, sivisset, annum jam expleverat ætatis octavum & trigesimum Ne Pater quidem ipse Dom. de Iasso, si tunc viveret, talem admittere tam grandis natu Filij cirminationem sustineret: nedum illam reciperet Frater paulùm modò senior; isque Militiæ deditus, & rudis literarum, contra Germanũ duodequadragenarium, summi virum *h*abitum judicij; & viginti jam annis in prestantium Doctrinarum meditatione versantem. In Adolescentulos improvidos, indoctos, necdum usu rerum tritos, istiusmodi suspiciones cadunt: Viris jam plenæ maturitatis, eleganter institutis, eruditione præstantibus, impingi ab ijs solùm possunt, qui aut parùm ipsi sapiant, aut desipere illos temerè autument. Quod profectò numquam auderet in

Franciſcum Azpilcueta, metu ne ab illo, quem neſcire non poſſet, altum ſpirare, nec valde patientem contumeliæ putari, continuò audiret? *Quid Tu me puerum exiſtimas, propè jam quadraginta natum annos? Magiſtrale iſtud ſupercilium & cenſuram paternam Pupillis, ſi quos habes commendatos, & Filiis tuis ſerves cenſeo: mea me dudùm ætas Tuorum arbitriis exemit.* Longè igitur natu minorem quàm vulgò creditur, decennio videlicet juniorem, par eſt arbitrari fuiſſe Xaverium cum ſe S. Ignatio ſubjecit: & eo nomine delatus, ut hinc diſcimus, ad Fratrem majorem eſt, quaſi ſe decipi à quodam Ignoto, incautè noxiéque paſſus eſſet.

VII. Decem annis vivendi progreſſu Homines in aliud quaſi hemiſpherium tranſeunt, ac mutato velut horizonte, nova detegunt; retrò relicta non ampliùs vident, aliter ſapiunt, diversè

judicant, dissimiliter operantur. Neque solùm, ut Sanctus scribit Paulus *c* Parvulorum ubi profecerint in viros, sensus, locutiones, motus, acta mirabiliter mutantur: sed etiam Ephebi ac pueri primulùm puberis, ejusdemque deinde novâ jam lanugine asperantis genas, vox, species, inclinationes, gestus, tenor vitæ omnis tantùm discrepant, quantũ credi vix posset, nisi quotidiianâ esset experientiâ perspectũ. Hinc, ut vini ætates gustu ipso periti distinguunt: & licet in dolij cortice non legerint consulem, decenne falernum ab horno aut bimulo, etiam priùs quàm labris admorint, colore ac spiritûs fumo discernunt: ita in scriptis & stylo signa graduum ætatis Lectores non hebetes observant: ut tametsi unus color sit, & idem quasi textus, dictatorum à Tullio, exempli gratiâ; quæ tamen is junior composuit proprio cha-

c 1. Cor. XIII.

ractere differre cernãtur à scriptis ab eodem ad consulares jam evecto annos: rursusque hæc ab ijs quæ vergens in senium edidit, suâ notâ diligenter inspectantibus observabili dirimantur. Ea mihi occasio istam olim penitiùs introspicienti Epistolam fuit, hæc de illâ literis ante menses complures ad Reverendos Patres Henschenium & Papebrochium datis, scribendi : *Ac quando in huius Xaverianæ Epistolæ casu mentionem incidi, profiteri non omittam, inspectanti olim mihi eam attentiùs, quando ex archetypo Hispanico Latinam feci, penè singulis ejus sentẽtiis, cunctisque, ut sic dicam, apicibus absterreri visum à communi ampliùs opinione circa natalem annum* S. *Xaverii sequendâ; quòd ea cogat dicere, proximè quadragesimum ætatis suæ annum istas eum litteras scripisse. Ita in iis ubique floret, ac velut exultat; ridens quadam & adolescentiam*

centiam redolens alacritas ingenuæ libertatis; simul intextâ longè demissiori veneratione in paulò majorem fratrem, quàm convenire quadragenario, hoc est firmè æquali, videatur posse. Qui characteres, ni fallor, potiùs sint propè admotæ virilitati juventutis, quàm excoctæ ad plenum maturitatis, in viro utique quatuor ferè jam solidas annorum decadas emenso. Sic ego ibi. Dissimulare tamen, & mihi privatim secretam habere istam oppositam vulgò dudum receptæ sententiam decreveram, quoad novum alicunde quodpiam idoneum de his indicium existeret, cui posset plausibiliter inniti non inverecunda, in hoc uno duntaxat articulo à Summi Viri Turselini autoritate discessio. Est quod autumem hoc nuper mihi, prout eram confisus, evenisse: de quo fero arbitros æquos Lectores, ubi capite ab hoc tertio referenda cognoverint.

CAPVT VI.

Aliæ idem suadentes rationes ex actis Mariæ Magdalenæ Xaveriæ Abbatissæ Gandiensis: & ex Testimonio Philippinensi.

I. INterim duas hîc alias proponere conjecturas placet: quibus in eâdem Ego quidem opinione confirmor. Prior ducitur ex Memoriâ quæ certa superest, Vitæ atque Actorum Sororis S. Xaverij: de quâ refert Ioannes Lucena Noster, *a* Extremis eam vitæ suæ annis rexisse Cœnobium Excalceatarum Gandiensium, Abbatissæ titulo; in quam dignitatem magnis suis evecta meritis fuerat; & vitam laudatissimam sancto fine terminasse die xx. Ianuarij Anno MDXXXIII. Fuerat il-

a Lib. 1. vitæ Xav. cap. 1.

„la, ut idem Autor è monu-
„mentis authenticis se certò
„comperisse profitetur, ante-
„quam Religionem iniret, ho-
„noratissimo loco in Comitatu
„Reginæ Castellæ. Unde abdi-
„cans generoso proposito spes
„Humanas magnas, quæ undi-
„que blandissimè arridebant,
„ambitu ingenti tandem exora-
„vit facultatem conferendi se
„Gandiam, & Institutum illic
„Excalceatarum suscipiendi, quo
„nullum habeatur austerius. In
„eo fervorem tyrocinij semper
„crescentem ad multam ætatem
„perferens, heroicæ virtutis ea
„dedit specimina quæ magnam
„ei sanctitatis famam pararent:
„quam etiam Deo confirmare
„testatissimis miraculis placuit.
„Inter quæ, vacans forte, Ab-
„batissæ Prioris obitu, Cœno-
„bij suprema Præfectura, una-
„nimi jus eligendi habentium
„consensu demandata ipsi est.

„ Quam illa adminiſtrationem
„ ijſdem gerens virtutibus qui-
„ bus meruerat, extremis, ut di-
„ ctum eſt, vitæ annis, abſolutum
„ omnibus numeris Religioſiſſi-
„ mæ Abbatiſſæ Sanctis illis Vir-
„ ginibus exemplum exhibuit:
„ Quoad, quo dixi die & anno,
„ evocata ad præmia laborum à
„ Chriſto Sponſo, ex humanis
„ ceſſit.

II. Extremos iſtos vitæ Magdalenæ annos ſi juſto calculo à Ianuario anni 1533. retrò numeres, non facilè ultra quintum & vigeſimum ſæculi extēdas. Conſtat autem, Epiſtolam Magdalenæ ad Patrem D. Ioannem Iaſſum, quâ eum deterrebat à revocando Pariſiis Franciſco Fratre, ab eâ jam Abbatiſſâ fuiſſe ſcriptam. Malè iſta cohærent cum vulgò recepto, & veteri Turſelini ſententiæ innixo ſyſtemate: juxta quod, ut eſt dictum, Franciſcus à Patre Iaſſo Adoleſ-

cens annorum octodecim anno 1515. Lutetiam missus est. Ab eâ profectione fluxisse duos tres-ve annos res suadet ipsa, quibus Benjamini dudùm absentis desiderium, adjuncto tædio è bienni jam aut trienni experientâ immanium sumptuum, movisse patrem senem potuerit ad consilium ineundum, & familiaribus literis natæ carissimæ declarandum, dulcissimi filij domum ad se retrahendi; quæ fuisse dicitur occasio Abbatissæ, istius ad Patrem Epistolæ scribendæ. Hanc igitur oportuisset datam anno 1518. Quo tamen, & multis sequentibus, Magdalena in statu privatæ Monachæ, nondum Præfecta regimini, Gandiæ degebat. Apparet hinc quantò aptiùs quadret istarum scriptio Literarum in annum circiter sextum & vigesimum fluentis tũc sæculi, qui erat à profectione Xaverij Lutetiam tertius. Nam hunc anno 1524.

quo juxta nostrum calculum duodevicenarius esse jam ceperat, jussu Patris se contulisse in Galliam credimus. Nec ab his abludit, quod, ut sæpe dictum est, Xaverij perfecta conversio ad vitam Apostolicam, primis mensibus anni 1534. contigit; anno videlicet vertente post Magdalenæ ad Cœlos transitum, ubi eam est verisimile impetrasse Fratri suo Francisco primum & necessarium apparatum Apostolatûs Indici, ei, prout, oraculo vivens ipsa dixerat, destinati; quando ille velis remisque spes ambitiosas sequens, alienissimus à negotio tali videbatur. Ut aliunde quàm à divina revelatione affulsisse sanctissimæ illi Virgini notitia nequiverit tam inopinati, atque humanæ omni prudentiæ planè tunc insuspicabilis, eventûs.

III. Incumbunt hæc omnia ad magis magisque suadendum, non anno, ut ponitur, 1497, S.

Xaverium; sed 1506 in hanc lucem exisse. Cui veri Xaveriani Natalis Epochæ mirabiliter aliud congruit, è quodam Philippinensi, ut vocant *Processu*; hoc est Actis authenticis Inquisitionis legitimæ apud Insulas Philippinas habitæ, testimonium descriptum. Ibi Rodericus quidam, juratus testatur: *Visum à se in Insulis Amboini anno 1546 Xaverium*, quem ait se ex specie putasse, *fuisse tunc annorum quadraginta quinque plus minus; capite jam sparso aliquibus canis; barbâ verò adhuc nigrâ.* Ita ille verbis totidem. Quæ ad Xaverij ætatem à Turselino proditam accommodari nequeunt. Si enim S. ille Indiarum Apostolus anno 1497 vivere cepisset, utique anno 1546 quinquagenarius jam foret. Adaptantur autem satis commodè ad nostram hypothesim, quæ natum eum ponit anno 1506. Etsi enim juxta eam tunc tantum

quadragenarius S. Xaverius fuisset; tamen cum ex specie Rodericus judicaverit, facilè ipsi potuit homo curis, vigiliis, contentionibus Apostolicis confectus, speciem præ se tulisse quinquennio ferè senioris quàm revera erat.

IV. Sic Christum Dominum Judæis apparuisse quadragenario majorem, utcumque nondum excessisset annum quartum & trigesimum ætatis, quorumdam sententiâ colligitur ex illis eorum ad ipsum verbis, Joannis VIII. 57: *Quinquaginta annos nondum habes*, &c. Quasi neglectu sui, laboribus, & victûs cultusque duritie, sibi squallorem induxisset, ætatis plusquam quadragenariæ indicio fallentem. Sanè Xaverium tot ærumnis itinerum, navigationum, concionum, pervigilatarum post diurnos sudores in oratione noctium, additâ penuriâ victûs, vestis, tecti, in sum-

mis japonicæ brumæ rigoribus, senectutem sibi præcocem admovisse, intelligimus ex eo quod Turselinus refert: a oblatum eum Regi Bungi, ex oris canitie venerabilem visum esse. Contigit primus iste congressus S. Xaverij cum Rege Bungensi anno 1551. Unde cum barba ejus jam tum incanuisset, quam anno 1546 Rodericus in Insulis Amboini *adhuc nigram* viderat, apparet quantam fatigatio quinquennis in eo mutationem fecerit accersitę longè ante senium canitiei. Unde prona est conjectura, canos quibus sparsum Xaverij caput à Roderico est observatum, quos ille in argumentum traxit ætatis quadragenariam quinquēnio supergressæ, sollicitudinibus ærumnisque magis ejus quàm annis imputandos. Quæ qui æquâ lance perpendet omnia, non ægrè opinor adducetur ad fatendum: Testimonium jurejurando firmatum

a Lib. IV. cap. XI.

istius Roderici, Turselianæ de anno S. Xaveri natali adversari sententiæ, nostræ favere.

Capvt VII.

Monumentum ex Archivo Domus Xaveriæ nuper productum: Quo antiqua de Anno S. Xaverii Natali sententia corrigitur.

I. HVcusque argumentatus sum ad meam veteri oppositam de Anno S. Xaveri natali opinionem suadendam, ex ijs duntaxat testimoniis & signis quorum notitia publicè extabat ante annum hoc millesimo sexcentesimo septuagesimo sexto, quo hæc à me scribuntur, proximè superiorem. Nec sanè diffiderem, æquis me âc præjudicio vacuis probaturum vel sic Arbi-

tris : haud aspernandam, & nimis inverisimilem eam videri debere sententiam, quæ prætterquam disertæ inniteretur Historici præstantis autoritati : etiam à tot aliis, è rei visceribus ipsius, atque indubitabili memoriâ rectè conclusis, rationum firmamentis fidem acciperet. Temperavi tamen, meque continui ab eâ publicè proponendâ : veritus delicata fastidia quorumdam, vera præ assuetis nauseare paratorum : & constantiæ laudabilis in parte censentium, obstinare perseverantiam in esu glandium etiam post inventas & oblatas fruges. Sed dum huic otiosè indormiscerem Proposito, conceptum de his sensum tacitâ conscientiâ premendi : perfertur ecce ad me, nihil tunc minùs expectantem, mense Novembri Anni Iubilæi 1675, Chartæ recens inventæ in Domo Xaveriâ indicium : quod an invidere Publico citrà inoffi-

ciositatis notam potuerim, judicet ubi cognoverit (mox enim hîc describam) sapiens & bonus Lector.

II. Josephus Moretus Societatis Iesu, fidem facio: Inter Monumenta Illustris Familiæ Domini Joannis Antonij Comitis Xaverij, nuper repertam Schedulam ante annos circiter nonaginta, ut apparet, scriptam; in quâ agitur de Majoribus & anno Nativitatis S. Francisci Xaverij. Atque in eâ apparet, post errorem commissum de Nativitate ejus anno 1496, lineam hujus erroris fuisse deletam. Et invenitur supra scriptum: natum fuisse P. Franciscum Xaverium Anno millesimo quingentesimo sexto. Et in margine

margine qui correspondet lineæ deletæ, reperitur rursus notatum: Natum fuisse die 7. Aprilis Anni 1506. Et in fine ejusdem Schedulæ reperitur Hispanicè notatum: Hallo-se la razon del tiempo che él S. P Francisco Xavier nascio, en un Libro Manual de su Hermano él Capitan Juan de Azpilcueta. La qual sacò de un Libro de su Padre Don Juan de Jasso. Id est: Reperta est ratio temporis quo S. P. Franciscus Xaverius natus est, in Libro Manuali Fratris ejus Joannis de Azpilcueta ductoris Militum; quam ipse extraxit ex Libro Patris eorum D. Joannis de Jasso.

Fidem etiam facio in ea-

dem Schedulâ contineri: Sororem S. Xaverij, nomine Annam, in Matrimonium datam Domino Palatij de Veyre: & ex eo Matrimonio natum fuisse P. Hieronymum Xaverium, quem notat, tunc temporis apud Idos degere.

Hæc omnia ſupra ſcripta in prædictâ Schedulâ, multis meis precibus quæſitâ, & tamdem repertâ, & à me eidem illuſtri Comiti redditâ, contineri, Sacerdotij, quo, licet indignè, fungor, fide interpoſitâ teſtor. Rogavique P. Antonium de Arieta Rectorem Collegij Pompelonenſis, ut hanc Chartam Romam à me tranſmittendā ad R. P. Generalem Joannem Paulum Olivam, ma-

nu suâ Signaret, & Sigillo Officij muniret. In Collegio nostro Pompelonensi, die octavo Septembris, Nativitati B. Mariæ Virginis Sacro, anno à Nativitate Christi millesimo sexcentesimo septuagesimo quinto.

ANTONIVS ARRIETA
Rector,
JOSEPHVS MORETVS.

Locus
Sigilli
Rectoris.

III. Hanc R. P. Josephi Moreti Chartam, rite subscriptam & sigillo munitam, cum mihi tradidisse, qui ad hoc ipsum eam acceperat, R. P. Martinus de Ezparzâ, considerari eam perattentè, multisque ostendi. Ac cum non deessent, qui anceps id testimonium & exceptioni obno-

xium, eo præsertim nomine ducerent, quòd non satis in eo, ut ipsis videbatur, evidenter extaret, utrius. Habenda potior autoritas videretur, primi ne Scriptoris, an supervenientis illi Censoris, qui transverso figere calamo prioris verba, & diversam suam deletis imponere sententiam non dubitasset: adivi eundem P. Martinum de Ezparza, orans ne gravarentur, ex Moreto per literas quærere: numquod ex inspectione præsenti veteris illius schedulæ duci argumentum posset, quò certò probaretur, plus fidei tribuendũ Emendatori quã Auctori. Fecit benignè quod rogatus P. de Ezparza, & alterum post mensem Responsum P. Moreti, Pompelone die Decembris 26 Anni 1675 datum, ostendit, unde hæc ad verbum ex Hispanico Latinè reddita, describo:

IV. *Quod attinet ad testimonium de S. Xaverio; apparet certum,*

correctioni multò majorem inesse autoritatem quàm sententiæ correctæ. Primùm quia omnis correctio, ut pote ex novâ causæ cognitione profecta, vitiumque animadvertens in priùs scripto quod delere audet, emphasim tali fiduciâ præbet claré deprehensæ contrariæ veritatis. Nam quis sanus, nisi fretus indubitabili firmamento, erumperet ad revocandum falsique damnandum quod disertè ab alio affirmatum reperit? Unde illud est Græco veteri adagio celebratum: secundæ cogitationes sapientiores. *Deinde quia in eâ quam vidi, nec totam priori Excerpto descripsi, Chartâ, alia extant quæ certissimè demonstrant: priorem Autorem cum formidine scribere. Hæc enim ante illa priùs à me posita leguntur ejus verba:* Non scitur certò annus quo natus est P. Franciscus Xaverius: Vulgò tantùm invaluit: à quibusdam natum eum dici, anno millesimo quadringentesimo no-

nagesimo sexto. Quid verè in re sit, speratur perspectum meliùs fore Doctori Navarro; qui posset consuli nunc Romæ degens. *Hæc illic his oculis vidi: simulque animadverti, verba illa*: non scitur certò annus quo natus est P. Franciscus Xaverius, *adactâ per medium lineâ, diffissa; item vt illa alia quæ priori meo scripto similiter confixa exhibui*: natum eum dici anno millesimo quadringentesimo nonagesimo sexto. *Deindeque apponitur è regione in orâ marginali correspondente*: Natus est die 7 Aprilis Anni 1506. *Pauloque inferiùs reddens censor rationem correctionis suæ, adiungit Hispanico idiomate quæ priùs descripsi*: Reperta est ratio temporis &c. *Quæ scriptura ejusdem manûs est cum glossemate imposito deletis verbis, quod exhibui scripto priùs misso. Ex quibus videtur posse ac debere P. Possinus omnem dubitationem animo pellere.* Hactenus

posterior Epistola P. Josephi Moreti ad P. Martinum de Ezparza.

CAPVT VIII.

A quo, quando, & ad quem, quà occasione exarata fuerit ea Scriptura quæ hoc producto nunc primùm Monumento correcta cernitur.

I. NOn est cur me pœniteat consulti secundò P. Josephi Moreti; cum ejus aleræ paulò superiùs à me descriptæ, quas sic elicui, literæ multa præcipui usûs, & quantivis ad summam rei quæ hîc agitur momenmenti, me doceant. Primum inter ea numero, quod ex ijs intelligitur, Chartam quam emendavit posteriùs in eam incidens censor, fuisse Epistolam à quodam Familiæ Xaveriæ domestico

Latinè reſcriptam & miſſam Romam in reſponſum alterius inde acceptæ, quâ erat quæſitum: è quâ ſtirpe, quibus Parentibus, & Majoribus, ubi, quo anno in lucem hanc ortus Franciſcus Xaverius fuiſſet: cujus Reſcripti exemplar, ut ſolet in ijs fieri domi retentum, ſub peritiores poſteà oculos veniens, eâ fuerit cenſurâ ſanatum cujus veſtigia videmus.

II. Tempus quo conſultatio iſta contigit, innuitur ex ætate illic expreſſâ redditæ ad ipſam continuò, prout humano uſu fieri amat, reſponſionis. Si ergo (quod diſertè Moretus fide oculatâ teſtatur) ipſi eam Chartã anno milleſimo ſexcẽteſimo ſeptuageſimo quinto inſpectãti, apparuit ante annos circiter nonaginta ſcripta: manifeſtum eſt, anno illam circiter milleſimo quingenteſimo octogeſimo quinto fuiſſe conſcriptam. Veniſſe conſulta-

tricem Epiſtolam ab aliquâ exterâ Hiſpaniæ Regione, oſtenditur ex eo quod ei Latinè reſpondetur; quâ ſcilicet linguâ qui conſultarat, uſus fuerat. Romam porrò remiſſum hoc reſponſum; illùc nimirum unde interrogatio venerat, demonſtrat mentio Romæ tum degentis Doctoris Navarri, ad quem conſultans à conſultato remittitur, cum ſpe certioris ex eo notitiæ trahendæ anni vere Franciſco Xaverio natalis, cujus non niſi dubiam, & vulgi rumori titubanter innixam, opinionem ſe interim proferre, quòd nihil habeat certius, ſcriptor ingenuè fatetur.

III. Hæc manu nos ducunt ad valde veriſimiliter opinandum: à Turſelimo ipſo, ſcriptionem Vitæ S. Xaverij jam tum anno 1585 Romæ meditante, datas in Navarram ad Domûs Xaveriæ ſuperſtites, literas; quibus de ſtirpe & ortu Indiarum Apoſtoli

doceri postularet. Edidit Opus istud suum primo Romæ Tursellinus anno 1594. Versatum autem diù, ac facilè novem retrò annis, in ejus apparatū ac cōquisitione rerum in eo tractandarum haud ægrè suaserit quod idem in ejus præfatione profitetur: *se Amicissimorum suasionibus & superiorum autoritate invitatum ad id opus, libenter pro suâ erga Xaverium veneratione, aggressum succisivis operis tanti viri memoriam Posteris prodere.* Notentur illa verba *succisivis operis* quæ longæ in istiusmodi commentatione moræ vèrisimillimam præferunt emphasim. Quare productum in lucem anno 1594 librum de tali argumento, decenniò anteriùs fuisse destinatum ab Autore, incudique impositum, jure potest censeri: quippe quem non irremissè continuati acrimoniâ conatûs indesinenter urgendum; sed *succisivis operis*; hoc est, ex

intervallis ſubinde reſumptâ laboris vice, lentè ac ſenſim per opportunitates promovendum, Autor profiteatur ſuſcepiſſe.

IV. Cum igitur jam ab anno 1584 Hiſtoriam Vitæ atque Actorum S. Xaverij elucubrandi Turſelinus conſilium iniviſſet, quis dubitet ſcripſiſſe illum ad eos qui è ſtirpe Xaveriâ ſupererant, quærens ijs docentibus cognoſcere, quæ de tanti viri origine ac primordijs aliunde ſciri non poſſent? Hoc primum, opinor, venit in mentem inquirenti de ſtirpe ac natalibus cujuſpiam, cives ejus, cognatos ac domeſticos conſulere. Quare id omiſiſſe Turſelinum qui affirmaret; næ is temerè famæ laudatiſſimi, & magno ſuo merito percelebris Hiſtorici fœdum pudendæ negligentiæ probrum inureret. Scio alios qui longè poſteriùs de Rebus S. Xaverij Scripſerunt, ad Navarram & Domum Xaveriam,

parandæ inde notitiæ ſpe ac gratiâ, recurriſſe. Recordor idem factum à me quoque, cum ante annos decem, occaſione Collectionis novæ Xaverianarum Epiſtolarum edendæ in lucem, curam concepiſſem aliquam, certius, ſi poſſem, aliquid vel ſerò de Indiarum Apoſtoli primis originibus diſcendi. Nec forte id fruſtrà feci. Etſi enim exculpi tunc nihil potuit: tamen cum Noſtri Pompelonenſes, quorum ad id opem per Amicos imploraveram, etiam poſtquam reſpondiſſent, ſe nequidquam eatenus conatos, ab ulteriùs inſtando, urgendoque non ceſſarent, unus eorum P. Joſephus Moretus, longanimis in tali officio perſeverantiæ fructum poſtremò aliquem retulit: *multis* ejus, ut ipſe loquitur, *precibus quæſitâ & tandem repertâ Schedulâ*, ſuperiùs deſcriptâ. Minimè igitur
Cap. 7. fuiſſe prætermiſſam à Solo Turſelino

selino tam communem omnibus cum curâ scribentibus diligentiam, haud solùm ut verisimile propono: sed ut planè certum & indubitabile posse ac debere affirmare mihi videor.

V. Cum ergo, ut hinc constat, omninò per Literas Româ consuluerit, anno circiter 1585, Posteros tunc viventes Domûs Xaveriæ in Patriis sedibus Tursellinus: quid ultrà quærimus unde, à quo, & ad quem sit scriptum hoc à Moreto visum manu censoriâ correctum exemplum Epistolæ eodem tempore isthinc Romam redditæ de S. Xaverij natalibus agentis? quædam sunt, rerum etiam à conspectu remotarum, ita vehementès conjecturæ, ut dubitationem excludant. An non hæ tales sunt? aut est qui ambigere prudens valeat de his, quæ res per se quodammodò ipsa clarè videtur ac diserte affirmare? Age, utrùm horum infi-

ciari aut refellere quamvis contentiosus ausit quispiam? An inquisivisse à Domesticis de Xaverij ortu Historicum optimum se accingentem ad ejus Acta literis mandanda? An illi responsum redditum à quopiam in domo illâ tunc reperto, qui bonâ fide quantum de re quæsita scivit, protulerit; & certiorem, qui facilè consul à Romæ degente, diversans ibidem Doctor Navarrus, posset, de sibi haud liquidò cognitis indigitarit Autorem? scribi sanè Latinè vix potuit ab Hispano domi suæ per literas agente de rebus propriæ familiæ, nisi respondendũ is haberet Epistolæ Latinæ à Regione quadam Exterâ delatæ. Ætas autem ejus Chartæ deprehensa, ut dictum est, anno 1675, annorum nonaginta, manifestè annum 1585 scriptioni ejus assignat. Præterea mentio intexta viventis Romæ Doctoris Navarri, præter-

quam, ut est notatum, indicat id responsum dirigi ad hominem Romæ degentem: etiam certum habet Characterem anni proximè saltem præcedentis annum Christi 1586, quo idem Doctor Navarrus, XI Kal. Julij, diem ibidem clausit extremum.

VI. Acceptas denique illas à se literas, tantùm non disertè profitetur ipse Turselinus, ijs se obsecutum, his verbis sub Præfationis finem, declarans: *Ac de primâ eius* (Xaverij) *ætate pueritiâque pauca quædam exponam, quæ ex Martino Azpilcuetâ Navarro, homine cum probitate, tum doctrinâ inclyto, eodemque Xaverij cognato & ferè æquali, paucis ante ejus obitum mensibus ipse cognovi.* Hæc ibi. Ex quibus cernitur, quàm aptè cuncta cohæreant. Responsum ad se è Domo Xaveriâ datum anno 1585, sub finem ejusdem anni aut initium sequentis Romæ Turselinus acceperit.

Nec moram fecerit indicatum illic ſibi oraculum conſulendi. Adierit igitur Martinum Azpilcuetam Navarrum primis menſibus anni 1586, puta Januario aut Februario : ex quo ad Junium anni ejuſdem, quo ut eſt dictum, Navarrus obiit, tres omninò menſes intercedunt. Ut appareat quàm integrâ fide ſcriptum à Turſelino ſit; ſe ex eo cognoviſſe *quædam de primâ Xaverij ætate paucis ante ejus obitum menſibus.*

VII. Suggeret hîc cuipiam forte Legentium tacita cogitatio: cur igitur edoctus à Martino Navarro Turſelinus non eſt de anno S. Xaverij verè natali, utique de illo ipſum ex præſcrîpto conſulens? Cauſa in promptu eſt. Quia ipſe Navarrus eum ignoravit: falſuſque opinione ſuâ ſcripti Autor ad Turſelinum miſſi fuerat, cum exiſtimaret, natalem Xaverij, quem ſibi ignotum fatebatur, Navarro perſpectum fore. Præoc-

cupatus Navarrus quoque videtur fuisse vulgari, cujus superius *a* memini, præjudicio, natum ferente Xaverium ipso tempore quo est iter è Lusitan â maritissimum in Indiam à Vasco Gamâ patefactum. Nec mirum est Martinum Azpilcuetam, jam anno 1493 Varasoayni, longè à Castro Xaverio, Natum; à primâ pueritiâ domi occupatissimum in elementaribus studijs; qui deinde Adolescentiam Compluti, Juventutem procul inde trans Pyrenæos Tolosæ in Galliâ transegerit, de nati Xaverij vero tempore nihil ex se propriè ac familiari conscientiâ compertum habuisse; de quo ipsi etiam domestici ejus, ac multò arctiore illi cognatione admoti, dubitarent. Audivit igitur è Navarro Turselinus *de primâ Xaverij ætate pueritiaque quædam*, ut ait; de anno natali nihil certius eo quod rescripta è Navarrâ suggerebat

a Cap. i. num. III.

Epiſtola. Quare illâ notitiâ contentus fuit; exploratiorem exactioremque nanciſci ſe poſſe deſperans.

VIII. Minimè vero: inquiet aliquis. Natum enim Turſelinus Xaverium ponit anno circiter 1497: cum Charta quam autumas ad illũ miſſam, anno 1496 ejus ortum aſſignet. Fidei hoc ego & prudentiæ Turſelini factum adſcribo. Viderat in reddito ſibi è Domo Xaveriâ reſponſo, incertâ duntaxat famâ ferri natum anno 1496 Xaverium. Non ergo ſuſtinuit id abſolutè ſic affirmare, ut videri Lectori poſſet ex indubitato deſcriptum Archetypo. Quare adverbium *circiter*, quo ea opinio removeretur, appoſuit. Rurſus ſentiens ex ſuprà memoratis à me indiciis, ipſi haud dubiè animadverſis, multò minorem apparere Xaverij ætatem quàm quæ tali ex hypotheſi inferretur; ſtatuit, quantum

possset inferiùs trudendam natalis ipsius epocham. Itaque unum saltẽ de summâ nimiâ detraxit annum; quod salvâ videbat fide fieri licerè, beneficio particulæ *circiter* ad duos minimũ annos ancipitis; ut hâc additâ, quem autor incertus dicat anno 1496 natum, ejus citra mendacij periculum, in annum 1497 conferri natalis queat. Sic utrique malo; & simulandæ notitiæ certioris eâ quam esset nactus; & augendæ ultrà quàm res ferret Xaverij ætatis, prout fas fuit, occurrit: miserandus potius in tali destitutione idonei testimonij; & moderationis nomine commendari dignus; quàm ulli ob hoc reprehensioni obnoxius. Quem eundem equidem cum ibi *penè æqualem* Doctori Navarro S. Xaverium scripsit, ignorasse suspicor, Martinum Azpilcuetam, tunc quando illum ultimis vitæ mensibus alloquebatur, fuisse tribus totis an-

nis nonagenario majorem. Ut qui ortus in hanc lucem dicatur die Sanctæ Luciæ Anni 1493. Quotus enim quiſque, omnium eorum quos affatur ætatem exploratam habet? Unde facilè potuit nonagenarius adhuc cunctis vitæ functionibus ſenili vigore ſufficiens, agenti ſecum forte in totâ vitâ duntaxat ſemel homini utcumque prudenti, non multò major octogenario videri: in quâ ſolùm hypotheſi *penè æqualis S. Xaverio*, dici Doctor Navarrus verè potuiſſet.

IX. Atque iſtâ ego his experimentis perſpectâ Turſelini verecundiâ & æquitate fretus, affirmare haud dubitaverim: ceſſurum eum fuiſſe perfacilè, perque libenter, ſi hoc illi, quod nunc demùm producimus, videre monumentum contigiſſet. Quocirca meo jure deprecor, ne quis autumet, contrà Turſelinum hâc ſcriptione me venire. Ei quippe

obsequor potiùs & defero, dum quod illum mihi constat, si præsens adesset, fuisse acturum; id non modò illum boni consulere fieri à me; sed velle atque ultrò jubere interpretor. Facessat livor omnis & obtrectatio: neu quis in quo veritati servimus, calumnietur nos derogare Caritati. Non litem movemus improbam: Nec irreverenti audaciâ novitatem opponimus vetustati, Majorum auctoritate conculcatâ; nihil à nobis excogitatum proferimus. Scriptum antiquum, quo Turselinus, sine ullâ suâ culpâ, in errorem est inevitabilem, ipsique non imputabilem, inductus, producimus, manu peritâ emendatum. Sicque fontem ipsius erroris obstruimus: &, ut hasta olim quædam in Græcorum Troïcis fabulis, vulnus quod fecerat sanabat; sic malo importato per Epistolam è Domo Xaveriâ olim ad Turselinum missam; prolatâ eâ,

dem jam correctâ, medicinam facimus. Sed de autore, atque autoritate Correctionis ejusdem, res & ordo exigit ut aliquid addamus.

CAPVT IX.

Quis Correctionis Autor: & quanti ea ponderis haberi debeat. Occurritur Objectionibus quibusdam.

I. SI post annum 1586 vixisse constaret Ioannem Azpilcuetam, quem ex S. Xaverij superiùs laudatâ ad ipsum Epistolâ scimus, successisse jam ante annum 1535 in Majoratu & Primogeniturâ Domûs Xaveriæ Michaëli fratrum maximo; non aliũ quærendum existimarem cui tribueretur ista censura. Pronum quippe fuit, incidentem eum in exemplum domi servatum Epi-

stolæ mendosæ se absente rescriptæ, admovisse illi censorium stylum; & popularẽ in eâ propositum errorem, pro suâ & Patrisfamilias autoritate, & conscientiâ tum paternæ traditionis, tum domesticæ rerum, quas viderat & memoriâ tenebat, experientiæ, correxisse. Nec obstat quod se ipse non prodat: utique indefinitè, atque in personâ tertiâ lòquens. Ita enim qui notas apponunt libris aut scriptis indices sensuum improbantium ea quæ legunt, facere plerumque consuevere. Cum autem, ut Moretus in suprà *a* recitatâ Epistolâ posteriore oculato testimonio affirmat, verba Latina superscripta lituræ, aliaque ad marginem apposita, eâdem exarata formâ literarum appareant, quâ cõscripta inferiùs cernũtur Hispanica quædam verba, significantia ex quo fundo hausta fuerit utraque illa, tam interlinearis, quàm margi-

a Cap. VII. num. IV.

nalis, annotatio; causa offertur idonea suspicandi, manum in his omnibus esse unam eandemque Joannis Azpilcuetæ: cujus personæ Character in hoc extat; quod in Hispanicâ sententiâ ea produntur quæ soli nota ipsi esse videntur potuisse.

II. Allegatur illic videlicet *Liber manualis Joannis Azpilcuetæ*: hoc est; ejus Ephemerides & Adversaria diurna. Hujusmodi porrò Cõmentarij familiares quibus quisque ad usum memoriæ annotat occurrentia, non alijs essé perspecti quàm ipsis scribentibus solent. Unde qui arcana istiusmodi scripta laudat, eumdem se esse qui exaraverit indicat. Præterea memoratur illic *Libellus Domini de Jasso Patris Joannis Azpilcuetæ*: archetypa scilicet Senis scriptura, in secretis olim ipsius scrinijs servata; quorum clavem quis alius habere potuit, quàm Princeps tunc

familiæ

familiæ Xaveriæ Joannes Azpilcueta, qui, uti nos docet Sanctus ipse Xaverius, in universam Domûs illius ac stirpis Præfecturam morte Michaëlis fratris Primogeniti successerat; & seductissimarum quarumque paternarum apothecarum claves, inspectionem, & plenum arbitrium, hereditariâ Patris-familias autoritate obtinebat.

III. Ipse igitur fuerit Joannes Azpilcueta qui ea scripsit: etsi, quod nihil attineret ibi quis esset exprimere, in tertiâ de se personâ sit locutus: contentus & Patris sui D. Jassi Libellum, & suum ipsius Manuale, rerum in utrâque, vel interlineari, vel marginali, Annotatiunculâ assertarum, fundum utique idoneum protulisse, ut nemo videns dubitare de illarum fide ac veritate deberet aut posset. Correctio vero ipsa sic verisimiliter contigit. Aberat domo plerumque Azpilcueta, ut

ejuſmodi nobiles ſolent privatis publicis-ve negotiis avocantibus. Eo igitur alibi rem aut Domeſticam, aut publicam curante, perlata in Domum Xaveriam fuerit Romana de ortu & ſtirpe Xaverij percontatio: cui qui tunc illic fuerunt, reſponſum protinus, ut fit, reddiderint eâdem Latinâ linguâ quâ fuerat interrogatio concepta: eoque reſponſo ingenuè expreſſerint quid vulgò crederetur de Franciſci Xaverij natali anno, cujus ipſi præſtare veritatem nollent: proptereaque indicarent Doctorem Navarrum Romæ degentem, ex quo peti & ſperari certius de re illâ teſtimonium poſſet. Reſcripti porrò iſtius Romam miſſi particulum, ſive apographum, retinuerunt. Quod Domum ſerò reverſus forte reperiens Joannes Azpilcueta, id emendaverit, prout conſpicitur in Chartâ quam Moretus exſcripſit: delendo bis fal-

sum assertum, & superscribendo lituræ, adscribendoque in exteriori orâ quod utrobique extare dictum est. Tum ne quis simili occasione in posterum erraret, aut dubitaret de suæ correctionis autoritate, Hispanicâ illic vulgari linguâ inferiùs adjunxerit: quæ ibi affirmarentur, fuisse sumpta è Patris sui libello, & suo ipsius Manuali.

IV. Hæc utcumque negari nequeat quin sint prona factu, & veri per quam similia, æstimantibus res ex vulgari usu: tamen si quis pertinaciter reluctetur, haud contendam cum eo præfractiùs; faciléque me remittam ad concedendum: non à Joanne Azpilcueta, sed ab alio post ejus obitum in locum ipsius ac potestatem suffecto, emendatam Chartam quam Moretus vidit. Emendatam autem ex visis à Censore testimonijs Manualis Azpilcuetæ & libelli Jassi: unde

autoritas correctioni irrefragabilis accedit. Nec contra hoc militat ætas allegata Chartæ istius annorum nonaginta retrò numerandorum à proximè præterito Jubilæo 1675 : quasi ex eâ necesse sit, jam tum eodem anno 1585 quo Charta conscripta est, etiam eamdem fuisse correctam. Nihil est enim opus æquævam primæ Scripturæ fuisse correctionem. Satisque constabit affirmationi Moreti de nonagenariâ senectute Chartæ quam vidit, sua veritas, licet longè junior in eâ deprehendatur antiqui erroris emendatio. Quin & hoc aliquantò ad rem nostram videri poterit commodius. Si enim statim à responso Romam misso animadversum ejus vitium fuisset, Scripturi probabiliter hùnc denuò fuerant autores Responsi, & officiosè declaraturi : quid post priores datas literas contigisset ipsis exploratius de propositâ Quæ-

stione cognoscere. Correctione autem tantò seriùs post aliquot demùm annos factâ, si superstites ij & præsentes fuerũt; vel rem obliteratam, vel non ampliùs integram existimantes, isto se teneri officio non putarint.

V. Perinde igitur mihi quidem est, Joannes-ne Azpilcueta; an alius quilibet, autor existimetur emendationis quæ in nuper prolato Monumento cernitur. Nec enim, utcumque sit, de ipsius quidquam autoritate detrahitur; quippe quæ non à Censoris qualicumque personâ; sed à fide allegatorum illic duorum indubitatissimæ veracitatis Testium ducitur. Quod ibi censor asserit de S. Xaverij anno & die natali; depromere se affirmat ex Manuali Joannis Azpilcuetæ, ex libello Joannis de Jasso: quorum hic S. Xaverij Genitor, ille Germanus major fuit. Utervis horum spectasse potuit suis oculis S. Xa-

verium nascentem; & ex certissimâ memoriâ tradere, quo ejus ortus die, mense, anno evenerit. Parùm verò interest, talium ne vox de hoc quod norunt affirmantium audiatur: an scriptum manu ipsorum testimonium recicitetur. Quisquis aut quali cumque tandem is est qui scripturam de S. Xaverij Natali veterem expunxit, interpolavit; glossemate inter versus inserto, verbis ad Chartæ oram è regione illitis, castigavit; idem ipse quidquid novum profert, se hausisse profitetur ex Jassi libello, ex Azpilcuetæ fratris senioris Manuali. En unde illi fides sit. Hinc quantævis firmitatis robur tali hujus affirmationi competit. Idque (quod magnoperè observandum arbitror) judicio eorum cuja res est; quorum præsertim interesset, qui veri & legitimi à cunctis habentur istiusmodi controversiarum Arbitri.

VI. Consideret hoc quæso; & de eo, liberâ præjudicijs æquitate, syncere decernat prudens Lector. Illustrissimus Dominus Joannes Antonius Comes Xaveverij, Caput & Pater-familias hodiè vivens antiquissimæ ac nobilissimæ Domus Xaveriæ inventam recens à se hanc in Tabulario domestico Chartam pro certo & magni momenti testimonio habet: id monumentum indubitatæ fidei, autoritatis summæ putat esse; ut tale custodit sollicitè, fidenter ostendit. Quis ejus in re tali judicium revocare in dubium, & suæ censuræ subiicere; exterus præsertim, & lato marium ac terrarum intervallo dissitus, audeat? Periere dudum codicilli & commentarij privati de S. Xaverij ortu Joannis de Jassó Patris, Joannis Azpilcuetæ majoris fratris: qui si anno 1585 in manibus superstitum Domûs ejus in illâ degentium extitissent, ex

ijs fuiſſet conſultanti Turſelino reſponſum. Sed illi tunc latebant: deinde, ut dixi, vel edaci temporis dente arroſi vel alio abſumpti caſu, perierunt. Nunc eorum ſuper iſtâ re affirmatio hâc chartâ repræſentatur. Exſcribitur in illâ teſtimonium Joannis de Jaſſo Parentis, Joannis Azpilcuetæ Majoris natu Germani. Exſcriptum vero utrumque ſuffragium hîc cernitur antiquâ & authenticâ manu, quam Princeps hodiè Familiæ ex notis domeſticis pro verè avitâ & incunctanter credendâ ſe profitetur agnoſcere. An reſtat pudenti & non improbæ recuſationi locus ullus? Equidem aſſeverare iterùm auſim: ſi de correctione miſſi ad ſe reſponſi admoneri vel ſerò poſt ſuam editam Hiſtoriam quomodocumque Turſelinum contigiſſet, à quolibet è Domo Xaveriâ, nedum ab ejus capite ac ſummo Moderatore, acquieturum illum ſubitò

fuisse, & proximâ editione quod ex mendoso indicio posuerat, mutaturũ. Cur nos hodiè minùs par aut major autoritas moveat? aut quare tergiversemur in protinus amplexandâ venerandâque proferente se nunc tandem quasi è puteo democriti, ubi per sæculum demersa jacuit, veritate?

VII. Nec curiosum aut morosum esse convenit in argutando: cur hodiè demùm prodit hoc scriptum? aut quibus latebris tanto tempore sepultum mansit? Age, insolitum ne est magni usûs Scripturas diù latêre, desiderantium vota, inquirentium studia frustrari; ca u postea emergere dum minimè sperabatur, atque in ijs ipsis interdum reperiri locis, in quibus acri curâ, indefessâ, sed irritâ sepe ac diù quæsitæ diligentiâ fuerant? Innumera referri eventuum istiusmodi exempla possent: unum modò ponã ex Sacrâ Historiâ Libro IV.

Regum Capite XXII. mentio fit Libri cujusdam in Templo Hierosolymitano ab Helciâ Pontifice, Regnante Josiâ, fortuitò reperti; qui Liber cum illic esset à principio: tamen sub tot alijs à Salomone Regibus visus non fuerat: Josiæ demùm principatu detectus & prolatus licuisset-ne tunc argumentari: sub Oziâ, sub Josaphato, sub Ezechiâ, sub tam multis reliquis Regibus Juda liber ille non comparuit. Igitur quando productus regnante Josiâ est, reiici, explodi ut confictus & suppositius debuit? Impiam eam & temerariam futuram exceptionem tam est evidens, quàm ex sacris Oraculis certum, ac religiosè fecisse sanctissimum illum Regem, qui summâ veneratione repertum istud volumen excepit.

VIII. Pariter ergo gratè accipiamus & nos beneficium sortis credamus oculatis autoritatis

idoneæ, Testibus. Oblatum pro authentico à Principe Xaveriæ Familiæ Monumentum ne aspernemur. De re cuique domesticâ ex visu affirmanti, fit injuria ni credatur. In hâc Chartâ verè allegari Tabulas arcanas Jassi Patris & Azpilcuetæ Fratris de die atque anno S. Xaverij natali, Illustrissimus Comes Joannes Antonius Xaverius ait: attestãtur Antonius Arrieta, & Josephus Moretus, in vicinia Castri Xaverij Pompejopoli degentes, omni fide digni Societatis Jesu Sacerdotes. Credamus, acquiescamus, si quis pudor est, si qua humanæ fidei reverẽtia. Nec nobis arrogemus: Saniùs nos ex tãto intervallo de re ad Navarram pertinente posse arbitrari, quàm Viros gravissimos illic natos, educatos, degentes, præsenti conspectu edoctos, plenâ peritiâ instructos usuum, rituum, consuetudinum istius Domûs & Regni;

ex quorum omnium inter ſe comparatorum à coràm intuentibus in unam conſentaneam ſpeciem concurſu, evidentia exurgit, dubitare ipſos de re per experientiam ſenſuum perſpectiſſimâ non ſinens. Nos, etſi pleraque ſingularia quæ ſubjecta iſthic oculis eos ad perſuaſionem irrecuſabilem rapiunt, ex tanto hîc ſpatio haud pari evidentiâ cernimus, decet tamen & par eſt, Gravium Virorum in re illic præſenti verſantium teſtimonio deferre quantum ratio, uſus, jus credulitatis humanæ docilitatiſque ſapienti probitate ac verecundiâ temperatæ vulgò commendatum officium poſtulat.

IX. Denique ſi quis eo moveretur ad non credendum hactenus dictis, quod inter cæteras in apparatum Canonizationis S. Xaverij editas Scripturas, extat Cardinalis de Monte Relatio, in quâ ejus S. viri Natalis anno 1497 adſcribitur;

adſcribitur: næ is ſe rudem & hoſpitem in talibus, nec non ſuperſtitiosè pavidum monſtraret. Iſtiuſmodi Summaria Cauſarum in Sacræ Rotæ aut Congregationis Rituum Judicijs producta, in ijs quæ locum ac tempus ſpectant, è libris aut chartis oblatis, nullâ novâ inquiſitione de his inſtitutâ, deſcribuntur: ideoque nihilò majorem obtinēt autoritatem, quàm quanta per ſe fides eſt primorum Autorum. Tantum vero abeſt, ut ſua ejus generis, aut ſuorum in cauſis talibus Præſidium vel Conſultorum dicta, Sacra Rituum Congregatio vim habere Præjudiciorum irrefragabilium velit: ut ne Lectiones quidem quas Romano inſerit Breviario, quoad ea quæ Chronologicas rationes ſpectant, firmitatem habere prorſus ſacroſanctam, & uſquequaque indubitabilem jubeat.

X. Exemplum ejus ſapientiſſi-

mæ moderationis extat perilluſtre in Sacris Faſtis die Februarij ſeptimâ, ubi Summarium Vitæ S. Romualdi recitandum inter ſacra officia proponitur, affirmans inter cætera: Sanctiſſimum venerabilis Ordinis Camaldulenſis Patriarcham: *Cum annos centum & viginti ageret; & centum ipſos in ſummâ vitæ aſperitate Deo ſerviſſet, ad eum migraſſe &c.* Cardinalis Baronius, qui aut ipſe inter Purpuratos Patres Sacris Ritibus Præfectos fuit; aut ſaltem illius Sacri Tribunalis jura & ſcita, ut habuit ſine dubio perſpectiſſima; ita ea obſervare & exequi neglexiſſe, haud credi ab ullo poteſt, judiciũ de hâc notâ temporis ſuũ his verbis profert Tomo ſuorũ Annalium XI Ad annũ 1027 Num. XIII. *Hoc anno ponitur obitus S. Romualdi: cujus vitam egregiam Petrus Damiani conſcripſit anno decimo quinto poſt ejus mori*

tem. Verum cum dicit: vixisse annos centum viginti, numerum ejusmodi non invenio. Deinceps ratiocinari pergens demonstrat, ex initio vitæ Monasticæ S. Romualdi ab ipso Petri Damiani disertè signato, si anni centum usque ad ejusdem obitum numerandi sint, sequi manifestè, ipsum Petrum Damiani qui vitam illius scripsit, & vidit eundem Canonizatum decennio priusquam scriberet, tamen ante ipsum fuisse mortuũ. Unde Nostri Bollandus & Henschenius Tomo secundo sui Februarij Pag. 103 ineluctabiliter evincunt, depravatum olim fuisse locum illum in Vitâ S. Romualdi per B. Petrum Damiani scriptâ & argutè conjectantur; cum Petrus Damiani rectè posuisset: *vixisse Romualdum annis* LXX, quemdam ejus Exscriptorem oscitantem C pro L substituendo, septuaginta in centum viginti commutasse, er-

rore diù non animadverſo: ſed comparanti ritè omnia, tam evidenti, ut ejus hodiè falſitas nullâ poſſit excuſatione contegi.

XI. Cum ergo ne Liber quidem Eccleſiaſticarum Precum, proximâ licet Canonicis dignari veneratione ſolitus, ſi veterem de Natali S. Xaverij Opinionem è vulgatis exſcriptam Hiſtorijs exhiberet, deterrere Nos, ut allato exemplo eſt comprobatum, minimè debuiſſet, quominus ſi quà certiora nacti eſſemus ejus rei documenta proferremus; quãtò minùs conturbari nos convenit, allegatâ Relatione Cardinalis de Monte? ſummæ illâ quidem gravitatis autoritatiſque in cæteris ad cauſam propriè pertinentibus cunctis, ubi de virtutibus Sãctiſſimi ejus Viri, & impetratis ejus oratione curationibus, miriſque plurimis teſtatiſſimis evẽtibus agitur: in quæſtione autem Chronologicâ, quando aut

famam sequitur olim sparsam, aut editas Narrationes citrà explorationem novam, relictâ penes Autores fide, dicis tantum causâ recitat, haud sanè volente valente ve prohibere, ne detecta posteriùs contraria veritas, & ostendatur palàm, & in locum sibi jure debitum, veteri errore aliquando convicto dejectoque, postliminio reducta reponatur.

CAPVT X.

Chronologica Ordinatio Vitæ atque Actorum S. Xaverij ex Epochâ veri Natalis ejus.

I. PRovectæ jam ulteriùs quàm aut mea inceptantis destinatio, aut argumenti fortasse natura poscebat Disputationis vela contrahẽdi tempus est,

Portuſque ſubeundi, qui paratus & commodus è proximo invitans ſe oſtentat. In eo, prout ex Indiis reduces in Patriam Inſtitores ſolent, evolvamus licet, ac diſtinctè luſtrata numeremus, æſtimemuſque quæ attulimus. Recenſeamus, inquam, & applicando ad Hiſtoriam aptemus quæ nos miſſum à Moreto Monumentum omni dignum fide docuit. Natus in eo affirmatur, ex Juſſi Patris & Azpilcuetæ fratris Majoris arcanis ſcriptis in unam aſſertionem conſpirantibus, S. Franciſcus Xaverius, die ſeptimo Aprilis Anni milleſimi quingenteſimi ſexti. Numeravit ille Chriſti Annus Cyclum Solis XIX cum Literâ Dominicali E: Cyclum vero Lunæ XI. Quorum concurſus Paſcha confert in diem viceſimum Aprilis. Feriâ igitur ſecundâ Hebdomadæ quam vocamus *Paſſionis* ortus in hanc lucem eſt Indiarum Apoſtolus

Xaverius. Idem ubi anno ejus sæculi quarto & vicesimo ætatis attigisset octavum decimum, missu Jassi Parentis Lutetiam pervenit: unde cum eum anno pòst altero aut tertio, circiter sextum & vicesimum sæculi fluentis, revocare Pater cogitaret, ab eâ mente deductus est literis in tempore perlatis filiæ Magdelenæ Jassæ Xaveriæ jam Abbatissimæ Gandiensium Excalceatarum, Virginis Sanctissimæ, quæ anno post hoc quinto circiter aut sexto, Christi 1533, die 20 Januarij morte felici ad Cœlum transiens, ibi à Deo impetravit conversionem Fratris Mundo plus nimium addicti. Ea contigit vertente fermè post Magdalenæ obitum anno; mensibus primis anni Christi 1534: quando ipse Xaverius annum ætatis numerabat *ferè septimum & vigesimum*; ut exactè signavit id narrans Noster Orlandinus: Pag. 24 v. 5.

utique nondum inchoato vigesimo octavo; quem die 7 Apr. erat auspicaturus.

II. Anno eodem, die xv Augusti mensis, Assumptæ in Cœlos Deiparæ sacro, S. Xaverius in Monte Martyrum prima Societatis vota nuncupavit, cum S. Ignatio, & quinque alijs Socijs, Fabro, Lainio, Salmerone, Bobadillâ, & Roderico: cum ipse anni ætatis vigesimi octavi quintum mensem ab octo diebus inivisset. Anno 1535 Idem S. Ignatio in Hispaniam proficiscenti literas Fratri suo Majori Ioanni Azpilcuetæ reddendas dedit die 25 Martij: duodecim diebus ante initium anni ætatis suæ vigesimi noni: quem cum absolvisset die 7 Aprilis recurrente anni sequentis 1536, sub finem ejusdem iter cum Socijs aggressus, Lutetiâ Venetias ad præstolantem ex condicto S. Ignatium pervenit Idibus Januariis 1537 duobus se-

rè mensibus priùs quàm auspicaretur primum & tri gesimum vitæ annum. Mox Romam per jejunium vernum cum Socijs octo, hærente Venetijs S. Ignatio, profectus; veneratus illic Summum Pontificem Paulum III, Venetijs se reddidit sub initium primi post trigesimum vitæ suæ anni; cujus mense tertio Sacerdos ritè consecratus est, ab Arbensi Episcopo Vincentio Negosantio: primitiasque sacrificij paucis pòst mensibus Vicentiæ obtulit.

III. Annis inde paulò plus duobus, in varias Infirmis ministrandi, concionandi, confessiones audiendi, Vicentiæ, Bononiæ, Romæ, functiones impensis, destinatus in Indias S. Xaverius, cum D. Petro Mascareniâ Ioannis III Lusitaniæ Regis in Urbe Legato, Româ discedit, XVII Kal. Aprilis Anni 1540; duobus omnino & viginti diebus

ante principium anni ætatis suæ quarti & trigesimi. Pervenit Ulyssiponem sub finem Junij; illicque toto reliquo anno, sæculi quadragesimo, moratus, sequenti 1541, septimo Idus Aprilis, ipso suo anniversario natali, annum inchoans ætatis quintum & trigesimum, solvit in Indiam. Goam appulit anno 1542. pridie nonas Maij, mense primo anni ætatis suæ Sexti & trigesimi.

IV. Varias hinc ejus per quadriennium Expeditiones, successuum in Christi gloriam & Regni ejus dilationem ingentium fœcundas, Comorinensem, Travancoranam, Ceilanam, Meliaporensem, & si quas alias, subtiliter distinguere, appositâ cuique suâ temporis notâ, plus tædij quàm operæpretij afferret. Est tamen cur istam uni earum Amboinensi adhibeam, causa peculiaris. Anno igitur incunte Christi 1546, Xaverius IV Idus

Januarij Malacâ solvens, nongenta passuum millia minus sesquimestri emensus cursu, Insulam magnam, frequentem, & nobilem, Amboïnum dictam, tenuit XVI Kal. Martij; in eâque toto 14 Feb.
trimestri res magnas gerens, inivit septimo Idus Aprilis an- 7 Apr
num ætatis quadragesimum. Cuidam tamen Roderico, cujus testimonium ex Inquisitione apud Philippinas Insulas pro ejus Canonizatione legitimè habitâ recitavi superiùs cap. VI. Quinquennio major est visus. Accersitâ videlicet ærumnis aliquanto excedente verum ætatis modum senectutis specie.

V. Anno inde tertio, Christi 1549, Japoniam cogitans, Cocino solvit Malacam versùs septimo Kal. Majas, ut ipse scribit Ep. XI. Libri quarti novæ Collectio- 25 Apr.
nis. Inchoabat tunc annum tertium & quadragesimum ætatis: cujus quartum mensem absolve-

15 Aug. rat, quando XVIII Kal. Sept. Aſſumptæ in Cœlum Deiparæ Sacra Luce, Cangoximam Japoniæ portum appulit. Expleto in Japoniâ biennio, tribuſque ferè inſuper menſibus, inde diſceſſit Indiam repetens Novembri menſe, Anno Chriſti 1551, menſem agens octavum quinti & quadrageſimi vitæ anni. Goam pervenit menſe Februario anni 1552: ubi delecto per Alfonſum Novoniam Indiæ Proregem Jacobo Pereriâ, qui Regis Luſitaniæ nomine Legationem ad Regem Sinarum obiret, comitaturus ipſum Xave-
7 Apr. rius, VII Idus Apr. quo die annum auſpicabatur vitæ ſextum & quadrageſimum, Collegii Goani Rectorem, ſuique per inſtantis peregrinationis abſentiam in regimine Societatis univerſæ per Indias Vicarium inſtituit Gaſparem Barzæum. Extant ejus rei teſtes literæ Lib. VI Novæ Collectionis num. 2.

VI Diſiectis

VI. Disiectis posteà invidiâ Præfecti Malacensis, Legationis sinicæ consiliis; progressus in Sancianum Insulam, animo in Sinensem inde Continentem penenetrandi, tanti cepti conatibus immoritur postridie Kalend. Decembris; quatuor integris mensibus, & diebus præterea quinque priusquam annum ætatis septimum supra quadragesimum attingeret. Aptè in eum quadrante sacro illo elogio libri Sapientiæ: *consummatus in brevi explevit tempora multa. Senectute* canus ille quidem *venerabili*, ut ibidem Autor canonicus loquitur, sed *non diuturnâ, neque annorum numero computatâ.* Nec nimis mirabitur quisquam, tot tam Barbaras Gentes adeò longinquis in Regionibus Christi Regno adjungi potuisse per Virum Apostolicum, cui ad ætatem quinquagenariam triennium deesset; Si ei veniat in mentem: Sanctum Carolum Borromæum,

Cap. IV 13.

tot & ipſum tantiſque rebus geſtis, haud ſeniorem mortuum: Alexandrum verò Macedonem, tot Regnis Aſiæ, Indiâque ipſâ, bello perdomitis, deceſſiſſe anno ætatis tertio & trigeſimo nondum expleto.

VII. Haud contemnendum poſtremò duxerim illud quaſi dicam παρεμπόρευμα, quo uno Græci verbo multa hæc Latina colligunt: *non quæſitæ mercis auctarium vltrà votum Inſtitoris ex occaſione lucro appoſitum*: notitiam, inquam, ultrò ac ſupra ſpem nobis hoc monumento ingeſtam gradûs conſanguinitatis quo P. Hieronymus Xaverius Sanctum Indiarum Apoſtolum contingebat. Alegambe & ex eo Sotuelus Noſtri, in hujus elogio, illum *Magni Franciſci Xaverij Indiarum Apoſtoli cognatum*, fuiſſe ſcribunt: non tacituri, ſi ſcirent, quod nunc docemur: ex Anna Franciſci ſorore natum ipſum,

Nec degener Avunculo, navavit & ipse in Indijs operã; Mogolisque imperio subjectas Gentes Apostolicis diù laboribus excoluit. Scriptis quoque libris clarus: sed multò clarior confessione generosâ Christianæ Fidei coràm Tyranno & per se irato, & infesti Apostatæ fraudibus ac calumnijs in ipsum ita concitato, ut omnium opinione prorupturus in continuò jubendam ejus necem videretur. A quo tamen is, Deo cor Barbari moderante, se continuit. At aliàs idem Pater in regiâ Urbe Lahore, irritati in se ob Evangelij Prædicationem Populi lapidationem vix salvus evasit. Tandem plenus meritis, Goæ anno 1617 placidâ morte defunctus, sanè dignissimus est cujus veros natales ex certo testimonio nunc primùm nos cognovisse, meritò gaudere debeamus.

LAUS DEO.

IOANNES PAVLVS Oliva Præpositus Generalis Soc. IESV.

CUM Dissertationem de Anno Natali Sancti Francisci Xaverij à P. Petro Possino nostræ Societatis Sacerdote conscriptam aliquot ejusdem Societatis Theologi recognoverint, & in lucem edi posse probaverint, Potestatem facimus, ut Typis mandetur, si ijs ad quos spectat, ita videbitur. Datum Romæ 26. Martij 1677.

JOANNES PAVLVS OLIVA.

Imprimatur si videbitur R^{mo}. P. M^{tro}. S. P. A. I. de ANGELIS Archiep. Urbin. Vicesgerens.

Imprimatur
Fr. RAIMVNDVS CAPIZVCCVS Ord. Prædic. Sacri Palatij Apostolici Magister.

NOS Antonius Pagés Provincialis Societatis Jesu in Provincia Tolosana, juxta Privilegium Concessum à Regibus Christianissimis Henrico III. 10. Maij 1583, Henrico IV. 20. Decembris 1606, Ludovico XIII. 4. Februarij 1612, & Ludovico XIV. 23. Decembris 1650, Quo prohibetur omnibus Librarijs & Typographis, ne Libros ab ejusdem Societatis hominibus Compositos absque Superiorum permissu Imprimant, Joanni Boude, Typographo, & Viduæ J. Jacobi Boude, Concedimus, ut opus quod *De anno Natali S. Francisci Xaverij Dissertatio* Inscribitur à Patre Petro Poussines Societatis Nostræ Sacerdote Compositum Imprimere possint. Datum Billomi. 8. Julij. Anno 1677.

ANTONIVS PAGE'S.